

6/45

PERIODICH QUINZENAL, ARTISTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any XI

Barcelona, 31 de Agost de 1890

Núm. 243

PREUS DE SUSCRIPCIÓ	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	Fundador: Carlos Sanpons y Carbó	PREUS DE SUSCRIPCIÓ, PAGANT EN OR	ANY	SEMESTRE
Espanya	15 pessetas	8 pessetas	4'50 pessetas	DIRECTOR FRANCESCH MATHEU	Cuba y Puerto-Rico	5 pesos forts	2 pesos forts
Països de l'Unió Postal	20 " "	11 " "		Administració: Gran Vía, 220.—Teléfono 130	Filipinas, Mègich y Riu de la Plata	6 " "	3'50 " "
Números solts, 7 pesseta. — Anuncis, á preus convencionals Se publica'ls dias 15 y últim de cada mes				Los únichs encarregats de rebre'ls anuncis estrangers son los Srs. Saavedra germans, Taitbout, 55, París			

SUMARI

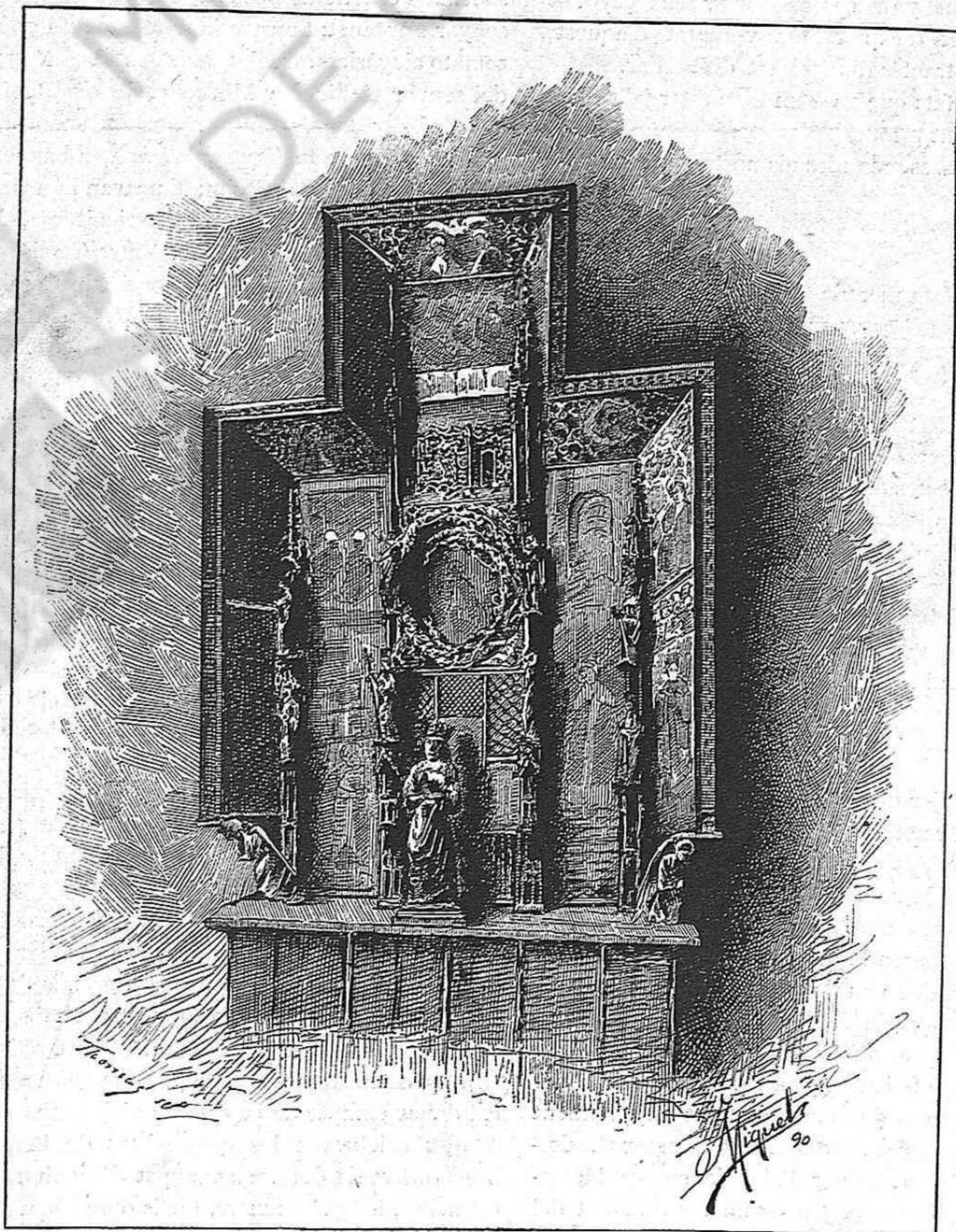
TEXT.—*Crònica general*, per Jacinto Laporta.—*Nostres grabats*.—*Las covas de Curme*, per Joseph Calonge.—*La mort del rey casador* (poesia), per Bonaventura Bassegoda.—*La nova Era* (continuació), novela, per Antoni Careta y Vidal.—*La tia Marieta*, per Rafel Sans d'Urpi.—*A ella* (poesia), per Francesch Fayos.—*Cinck dias á través de las Alberes, lo Rosselló y la Cerdanya* (continuació), per Jaume Almera y Artur Bofill.—*Gerona*, per L. Garcia del Real.—*Revista de teatres*, per X.—*Llibres rebuts*.

GRABATS.—*Valencia. Altar en que's celebrá la primera missa després de la reconquista*.—*Lluïta en lo desert*, quadro de E. Kaempffer.—*De nit al Polo Nort*.—*La cassera*, composició per J. Pahissa.—*Coloms de gabia y coloms de bosch*, quadro de P. Wagner.—*Paisatge ideal del Rosselló en los temps pliocenos; lo Cavigó vist desde Prades; la plana de Cerdanya y'l coll de la Perxa; Sellgosa y la plana de la Cerdanya francesa*; ilustracions, per J. Subietas-Lleopart.

CRÓNICA GENERAL

No's presenta gaires anys en aquest país una calor tan forta y duradera com la d'aquest estiu; tot hom protesta indignat contra l'excessiu rigor de la Naturalesa, que'ns té condemnats fá un grapat de setmanas á no axugarnos la suhor, y que ab una mica més nos dexará sens una gota d'energía. Los que per sa avantajosa posició social poden escapar-se d'aquí, perseguint la fresca relativa d'altras encontrades, encara se la passen bé; qui no pot arribar á San Sebastian se'n va á respirar la sanitosa atmósfera de les nostres montanyes, ó's queda per aquí á la voreta en qualsevol vila de fácil accés, y allí's resigna á passar las tardes llegint novelas de follet en una casa ben solejada y ab més incomoditats de les que passaria á ciutat, escapantse cap al tardet fins á l'estació á veure passar lo tren, qu'es una distracció tan económica y honesta com qualsevol altra.

Los que no tenen lo recurs de marxar á fora, se defensen de la calor passant la vida á estonas dins de l'aygua, ab lo qual atenen simultáneament á la satisfacció d'un gust y al compliment de prescripcions higiéniques que armonisan bé ab les costums aquí arrelades. Los establiments de banys de Barcelona se veuhen concorregudíssims y'ls tranvies no

VALENCIA. ALTAR EN QUE'S CELEBRÁ LA PRIMERA MISSA DESPRÉS DE LA RECONQUISTA.

poden traginar pas á tota la gentada que vol utilitzar sos serveys.

Fora d'axò no cal demanar animació en lloch ni per res, ja que la xafogor estronca tota activitat; y encara sembla un miracle que les festes majors y festes de barri que en aquesta temporada sovintejan arriben á tentar al bulliciós jovent, qu'es l'ánima de semblants diversions.

***

En les hores vagaroses, que en aquest temps pera anar bé haurían d'ésser vintyquatre al día, los aficionats á discutir y comentar los successos notables que van fent d'aquesta vida una comedia bastant entretinguda, han pogut explayarse tirant comptes sobre la probabilitat de que'ns arribe á visitar lo còlera ò de que vaja minvant l'epidemia; sobre la renovació del nostre Ajuntament y'ls treballs preparatoris de las pròximas eleccions, que diu que serán renyides; sobre'l trist resultat (segons contan) de les probes del submarí Peral y consegüent paper ridícol dels que van crear y fomentar un entusiasme massa primerench. Y seguint lo curs dels successos fora de la nostra pátria, ha donat tema á les converses la revolució de Buenos Aires, que ha costat molta sanch y s'ha acabat ab la renuncia de Juárez Celman, encarregantse'l doctor Pellegrini de la presidencia de la República Argentina; y s'han comentat los fets del Marroch, que tenen certa gravetat y exigexen, ja que no una guerra, una mica de posat serio per part del Govern espanyol. També ha donat que parlar lo viatge del emperador Guillem á Rússia y la cessió de l'illa d'Heligoland feta á l'Alemanya per l'Inglaterra, que ha traspasat lo domini d'aquell territori y de sos habitants, sens cuydarse poch ni molt d'explorar la voluntat d'aquests, igual que si's tractés d'un ramat de bestiar.

De tots los fets que acabem d'apuntar ja'ls diaris se n'han ocupat prou y axò'ns estalvia la tasca d'enterarne per peses menudes als nostres lectors.

***

Durant aquesta mesada s'ha publicat una interessant *Historia de Berga*, per don Joseph Viladarga; un estudi curiós sobre *Argentina y sus aguas minero-medicinales*, pe'l doctor Vinyeta; l'idili dramàtic de don Joaquim Riera y Bertran *Lo Padri*, que fou estrenat en lo teatre catalá ab molt bon èxit, y un drama en tres actes del senyor Fiusy Palá, *L'incendi de Manresa*, imprés per compte del Ajuntament de la ciutat de Manresa, á quina corporació va l'obra dedicada.

La cullita del agost, donchs, no ha estat pas tan migrada com era d'esperar en aquest temps de xafogor y de calma literaria.

***

La festa major que ha celebrat enguany l'industrial ciutat de Sabadell, hauria de servir d'exemple á les demás poblacions de Catalunya, per l'esperit regionalista de bona mena que animá totes ses manifestacions, dels nombrosos y esplèndits festeigs ab que solemnissaren la més grossa de ses festes los sabadellenchs, dos han d'ésser citats especialment, que son l'inauguració de la galeria de fills ilustres de Sabadell y la cavalcada organizada per lo «Gremi dels pagesos de Sabadell y sa comarca». Lo primer se verificá en lo saló del consistori de l'Ajuntament ab una solemníssima vetllada que's comensá, després d'oberta la sessió per l'alcalde senyor Massagué, ab un entusiasma y magnífich parlament del president del «Centre Catalá», don Pau Colomer, qui sabé moure en alt grau lo sentiment regionalista de la concurrència, fent ressaltar l'importancia d'aquella patriòtica solemnitat pera'l mellor pervenir de Catalunya.

Tot seguit se procedí á l'obertura dels plechs que amagavan lo nom dels escriptors distingits en lo Certámen convocat pera l'inauguració de la *Galeria*, resultant premiat ab la joia oferta per lo «Centre Catalá» l reverent pare Calonge, per sa estimable biografía del prepòsit general de les Escoles Pies, Joseph de Calasanz Casanovas, fill de Sabadell, y ab accèssits per sos treballs sobre'l mateix tema'ls senyors Ribot y Serra y Comas. Un cop descoberta la lápida en la qual en llengua de la terra y escrits en lletres daurades hi figuravan lo nom del biografiat y les dates de son naxement y de sa mort, fou llegit lo treball del senyor Calonge, que fou unánimement celebrat, y posá fi á tan magnífica sessió un interessant y animat discurs pronunciat per don Joan Casanovas, membre del Jurat calificador del Concurs. A la tarde del endemá, diumenge, tingué lloch la manifestació cívica organizada per los pagesos de Sabadell y sa comarca, ab lo fi de celebrar dignament la instalació en la matexa ciutat d'una *Caixa agrícola* del Baix-Vallés; anava al davant un grupo ab banderes catalanes y l'estandart del periòdich *L'Art del pagés*, qual director, don F. X. Tobella treballá ab sa acostumada diligència y esperit organizador pera'l mellor èxit de l'institució de la *Caixa agrícola* y lluhiment de la manifestació; seguía una colleta de noys ab los noms de poblacions y regions catalanes, un pagés ab lo fluiol y'l tamborino, pulverisadors pera'ls ceps, matxos ab gabella, costals y càrregues de carbó; la colla dels llenyaters y segadors, la carreta de bous del forratge ab los dallayres, los batadors de Polinyá y segadors, matxos de Castellar molt ben guarnits, un carromato d'eynes, una premsa pera'l ví y una bota, ls veremadors de Sant Llorens, y una arada sistema Vernet de Béziers, propietat del agricultor senyor Fontanet; tancava la cavalcada un gran carromato alegòrich arreglat baix la direcció artística del senyor Pellicer y Monseny, lo qual tenia per remat l'escut de Catalunya ab una guardiola al mitj com á símbol de la *Caixa agrícola* y la bandera del gremi dels pagesos al cim; tancavan la marxa representants del «Foment de l'Agricultura», de Badalona, y del «Gremi», del «Centre Catalá» y del Ajuntament de Sabadell, no mancanthi Comissions dels pobles de la comarca, presidides casi totes per son alcalde, com les de Badalona, Sant Esteve de Castellar y Sabadell; amenisá'l curs de la comitiva la banda del «Assil naval», Barcelona. Abans de darse per disolta la manifestació, endressaren la paraula al públich desde'l balcó principal del Ajuntament los senyors Tobella y alcaldes de Sabadell y Badalona, que ho feren tots en la nostra llengua y ab esperit francament catalá.

***

També en les festes que, com cad'any, per la diada de les santes celebrá l'important ciutat de Mataró, hi hagué sa nota regionalista en la vetllada literaria y musical que'l «Centre de agremiats» de aquella ciutat doná en lo teatre d'Euterpe pera celebrar sa constitució. Lo més important de la vetllada fou sens dubte'l discurs il·lustrat y oportú del senyor Thos y Codina, catedràtic d'aquesta Escola industrial, qui parlá de l'importancia y significació política y econòmica dels antichs gremis de Catalunya y de sa missió en lo nostre temps, essent aplaudides ab calor ses ben rasonades reflexions.

Ja qu'estém posats á parlar de vetllades notables, cal donar compte de la que un xich abans que les citades celebraren los catalanistes de Berga á la bona memoria del malaguanyat filòsof reverent Comellas, bergadá ilustre, quals obres han fet passar son nom per damunt de les fronteres.

Tant lo discurs ab que's comensá la festa, fet ab gran calor y eloqüència per lo reverent senyor Sensada y dedicat en sa major part á la ressenya de les obres del ilustre escriptor y de les distincions

que ab elles s'havía guanyat dintre y fora d'Espanya com los demás y les poesíes que's llegiren en aquella simpática festa, animats tots per lo més fervorós esperit regionalista, satisfieren moltíssim á l'escullida concurrència que s'aplegá aquella nit en l'ample saló de l'Opera.

***

S'han celebrat los anunciats certámens literaris d'Arenys de Mar, La Bisbal y Manlleu, obteninthi premis, en l'«Ateneo Arenyench», la senyora Moncerdá de Maciá y'ls senyors Novellas, Ubach, Pons y Massaveu, Marsans, Bassegoda (B.) y Comas, y accèssits los senyors Novellas, Surinyach, Arnau (A.), Camós y Blanch y Romaní. En lo de La Bisbal resultaren distingits, ab premi, ls senyors Garriga (F. X.), Franquesa y Pons y Massaveu, y ab accésit los senyors Ubach, Mestres (Ll. A.) y Marull. Y, per últim, en lo del «Centre Catalá», de Manlleu, se'n dugueren premis los senyors reverent Pont, Ubach, Masferrer, Boloix, reverent Parassols, Company, Casas Pallerol y Casas Reig, y accèssits la senyora Penya d'Amer y'ls senyors Baulenas, Cots, Mirabet, reverent Pont, Surinyach, Mayné, Casademunt, Aldrich, Callís, Güell, Casas Pallerol, Escriu, Masferrer y Albanell.

Está á punt de celebrarse'l Certámen de la vila de Gracia, y s'ha fet públich lo corresponent cartell de convocatoria pera'l que ha organizat la «Associació Literaria», de Barcelona, podenhi obtar á alguns dels premis oferts los escriptors catalans; y un suplement al que l'«Associació Literaria», de Girona, publicá en temps oportú; en aquest s'hi consignan dos premis darrerament oferts, l'un per los Excms. Srs., Comte de Casal y Marquès de Aguilar, y l'altre per lo malaguanyat doctor Porcalla.

***

Los diaris han vingut parlant aquests dies de l'agitació irredemptista que's nota en les ciutats italianes avuy subjectes á la dominació de l'Austria; lo motiu de semblant moviment patriòtic es la supressió per lo Govern austríach del club italianista «Pro patria», establert á Trieste, ahont se dedicava al conreu de la llengua propia, y demás manifestacions patriòtiques que res tenían que veure ab la política; però á conseqüència d'haver ofert lo «Pro patria» apoyar ab totes ses forces al Comité que's constituí á Trento, altra provincia italiana que també ara forma part de l'Austria, ab l'objecte d'alsar en aquesta capital un monument á la memoria de Dante, s'feu sospitosa aquella Associació als que dirigexen la marxa de la nació austríaca, que decretaren sa extinció immediata.

L'indignació que ha despertat tan arbitraria disposició ha trobat son ressó natural en tots los pobles de l'Italia, éssent fruyt d'aquest sentiment de germanó les manifestacions tumultuosas que feu'l poble de Roma al davant del palau del embaxador d'Austria, y que reclamaren pera sa pacificació l'intervenció de les tropes.

Los patriotes italians se quexan de que'l Govern d'en Crispi no sols no vulga demanar satisfació per aquella violencia al austríach, sinó que arribe fins al punt d'oposarse ab la forsa al esclat patriòtic de Roma y de procurar ab los recursos de tota lley, que sempre tenen á má'ls governs, la derrota del emigrat triestí Barzilai, qui's presentá diputat dos días abans de les eleccions, alcansant ab tot y axò un número tan extraordinari de vots, que sens dubte hauria sobrepujat als del candidat oficial, sinó se'n haguessen perdut á favor d'un altre contrari al Govern. Aquest fet es la mellor demostració de quàn viu encara es á Italia'l sentiment irredemptista.

***

Ha mort ara de poch á Sant Sadurní de Noya'l mestre don Joseph Paradedá, qui era en l'actualitat vice-president del «Centre Catalá» d'aquella vila. Entusiasta per les glories y la prosperitat de la nostra patria, havia prés una part ben principal y lluhida en tots los actes regionalistes que aquella Associació havia verificat; lo zel y'l carinyo ab que exercia sa professió li havia procurat l'honrosa distinció d'ésser comptat entre'ls socis corresponents de la *Societat Científica y Literaria dels Mestres de Fransa*, instituhida á París; essent també autor de estimables obres catalanes d'ensenyansa, pera l'us de sos dexebles, com les *Geografia històrica del Panadés y local de Sant Sadurní y sa comarca*.

Deu li haurá premiat.

Les lletres valencianes ploran la mort d'en Félix Pizcueta, notable escriptor, qui ab ses belles poesíes s'havia guanyat un lloch ben distingit entre'ls conreadors de la literatura en l'antich regne. Al cel s'ía.

J. LAPORTA.

24 agost 1890.

NOSTRES GRABATS

Valencia. Altar en que s'celebrá la primera missa després de la reconquesta.

En lo Museu Arqueològich de la ciutat del Turia's conserva aquest preciós exemplar, tant important per la Història com per l'Art retrospectiu. Lo dibuxant l'ha copiat d'una fotografia, de manera que la reproducció es exactíssima.

Lluyta en lo desert.

La cassa del lleó s'ha considerat sempre com una de las més perillosas, com se veu clarament en las relacions dels grans cassadors qu'han correbut l'África.

Lo grabat que insertem representa una peripecia d'aquesta cassa; lo lleó está ferit de mort, però ab tot y axò encara embesteix al seu matador, rodolant tots dos rostos avall. La situació es compromesa; sòrt qu'un petit roch detura la relliscada á mitja pendent y que'l rey de las ferres acaba las forsas; axò salva al cassador de morir ab la seva víctima.

De nit al Polo Nort

Es una de las excursions més pintorescas y que més sorpresas guardan al viatger; per entre aquells mars y montanyas de glas apareix la lluna d'un tamany extraordinari, y sa claror, reflectintse en la glassada blancor, produheix un espurneig de llum com si hagués caygut sobre la terra polsim d'estrellas.

La cassera.

Aquesta composició d'en Pahissa representa un descans en una gran cassera, la reunió de tota la gossada per emprendre una nova campanya. En aquesta época, en que tornan á ressonar per dins dels grans boscos lo sò de las trompas y'ls lladruchs dels gossos, aquest grabat resulta d'actualitat, y més de quatre hi trobarán recorts propis d'anteriors temporadas ó despertador y estímulo per la que comensa.

Coloms de gabia y coloms de bosch.

Per un moment s'aplegan, á la hora de passeig, los que axecan sos cants dins las voltas del monastir y'ls que lliures los escampan per l'espai. Los uns, sostinguts per sas propias alas, portan sos sospirs arrán dels núvols; los altres, dins sa gabia de pedra, los fan pujar en alas de sa fe. Tots arriban á terme.

Paisatge ideal del Rosselló en los temps pliocenos; lo Canigó vist desde Prades; la plana de Cerdanya y'l coll de la Perxa; Sellagosa y la plana de la Cerdanya francesa.

Aquests dibuxos, copia's de fotografias per lo senyor Subietas, tenen sa explicació en l'escrit dels senyors Almera y Bofill, qu'estem publicant.

LAS COVAS DE CARME

Una vesprada de las més hermosas de juliol, en que las estrellas penjavan al cel com fabulosas llantias, me contava l'avi d'una de las masías d'Igualada que per aquellas encontradas hi hagué *in illo tempore* un gran cataclisme, que feu trontollar la terra d'aquells voltants. Se li erissavan los cabells al fer la trista relació de mil desgracias, fins que al últim deya: *N'hi poden ben parlar las covas de Carme*. Son aquestas unas cavitats molt foscas que se obren en la penya enlayrada demunt d'un precipici. Com es natural, no habita persona humana, ja que per pujarhi se necessita un atreviment sens mida; sols las escalan brassos de gegant que, ab una gambada, passarian una serra, ó bé'ls mals esperits que, muntant una boyra negrenca, se refugen dintre d'aquellas bocas fantásticas pera no rebren las espurnas d'un temporal atmosfèrich. Prou me'n contava de cosas lo vellet de la masía, que, per ésser tan curiosetas, merexen tenir cabuda quan lo fil de la relació las admete pera dexarla més adornada.

Jo no sé qué sento quan me parlan de covas, esboranchs en la terra ó pous soterranis, que la imaginació se me n'hi va desseguida, y estich furgant per aquellas cavitats més ó menys fondas com si sentís allá dintre la veu poderosa del Criador, y m'hi cridás á fi d'admirar las obras de sa omnipotencia divina. ¡Qué hermosa es la terra quan las primeras flamaradas del sol la iluminan en una fresca matinada, projectant mil ombras capritxosas á la vall florida y deixant fantásticament dauradas las cimas de la carena que s'allarga y estira fins á tocar las boyras! Bonica n'es de fora; però per dins ¡que n'es, també, d'hermosa! Quan jo la contemplo com una bola penjada en la immensitat dels espays, seguint sa òrbita majestuosa entre'ls milions d'estrellas que engalanan la volta celestial y observant al propi temps las lleys invariables que al crearla va imposarli l'Altíssim, ¡oh! lo cap se m'abaxa, lo cor y'l pensament se m'enlayren, y adora al Omnipotente que va fer tantas bellesas. Sols Deu Nostre Senyor podia crear l'univers, del qual la terra, conjunt de maravellas, n'es una partícula, encara que la més petita, atesa la grandiositat dels demás astres que la voltan.

Convidat per la galanteria d'alguns companys catalanistas, á fi de verificar una excursió á las Covas, en quals parets, rostidas per la claror del llamp, debía llegir lo cataclisme que m'explicava'l bon avi, vaig emprendre la marxa als 12 de juliol de l'any 1885 en companyia dels comissionats pe'l Centre Catalanista de Igualada.

A dir la veritat, si bé m'agradavan moltíssim las historietas que havia sentit de llabis *acostumats á parlar després de pensar*, y en que va practicarlos una experiencia de vuitanta anys de vida, hi anava ben fret, puig no las hi donava més importancia que als quientos de la vora del foch. Lo cert era que las Covas existían y per ellas anava; y haventlas seguit minuciosament, vaig á ferne una detallada y exacta descripció, amenisantla ab algunas de las llegendas del vellet de la masía.

N'era doisa y agradable la frescó de la matinada del día de la excursió; y encara'l sol magestuós no havia desplegat sas trenas dauradas, extenentlas com un mantell de grana per tota la terra, quan surtían en alegre comitiva d'Igualada, fent via cap á Mitjorn. Era una delicia contemplar los paisatges que s'oferían á la vista, als que poetisava'l cant melòdich dels aucellets; motiu perque sens adonar-nos arribessen, després d'una hora y mitja de camí, al *coll de las Llantias* (1). Una segona embestida va durnos al poble de Carme á l'hora precisa en que la campana cridava, desde'l cim de la torre, als fiels

pera cumplir ab los manaments d'oir missa, que nosaltres ja havíam fet á Igualada; y feya bo de veurer la pietat de vells y joves que s'aplegavan á la iglesia, en un poble que, á duch de ser fabril, conserva'ls principis y verdaderas crehensas de la nostra religió sacrosanta. *Carme* es un vilatge situat al Sur y duas horas d'Igualada; se troba arredossat per las cingleras de *Coll-Bas* y *Coll de las Llantias*, de la banda de tramontana, y per la de *Esplugas*, de la banda de Mitjorn. Corre de llarch á llarch una riera que fecundisa tota la plana y la converteix en un verger exuberant y hermosíssim. Moltes fonts lo regan per variadas canals; té las ayguas enterament potables y las millors de tot lo país seguint terra amunt fins á la Sagarra. Una hora prengueren de repós, que molt necessitavam, y tot seguit emprenguerem de nou la marxa cap á las covas ditxosas. Jo'm creya que distavan un quart del poble, com deja aquella bona gent; però s'ía que ho fes lo cansament ó l'ardor del sol que ja picava, vam estarhi mitja hora *de pagés*, y no de rellotge. Las covas están situadas al bell dessota de la carena de las *Esplugas* (2), al este y á mitja hora de Carme. Quan s'arriba dalt la montanya, vora las casas que forman aquella barriada, diu lo guía, picant á terra: *Son aquí sota*. Res pot veurer lo viatger situat, com estavam nosaltres, en aquella altura, mes que'l fondal d'una timba sota la que s'arras-transu aument las ayguas cristallinas, y algunas rocas separadas á regular distancia que allargan son cap atrevidas com si volguessen estimbarse. Las covas son quatre; pera baxar á la primera, deu anarhi desde la carretera vella, y pera seguir las demás, s'ha d'arribar fins á la riera, donant una gran volta por las casas de las Esplugas, y al ser abaix ha de escalar-se la roca ab molt de perill y cansament. Arriba á la temeritat voler arriscarshi, y es cosa que ab una sola vegada n'hi ha prou. Lo perill de estimbarse, fa perdre las ganas de tornarhi.

Com que visiblement se distingexen las covas per alguna circumstancia de forma en l'interior, será precís anomenarlas, y á fé que'l ferho no porta cap hora d'estudi ni meditació, ja que'l nom ellas matexas se'l portan. Prenent, donchs, la baxada desde la carretera, un sol camí bastant perillós y obert sobre la roca á modo de grahons irregulars, dexa pas al viatger, que deu anarhi mitj assentat ó arrosegantse; fins que guanyada una pendent de trenta passas, arriba á un replá de dimensions reduhidas, y se li presenta á la vista la magnífica

COVA DEL TEMPLE

Es aquesta la més accessible de las covas de Carme, y generalment la única que seguexen tots aquells que las visitan. La entrada mira al noreste y presenta la forma de los dels degotalls de Montserrat, encara que tres ó quatre vegadas més grossa.

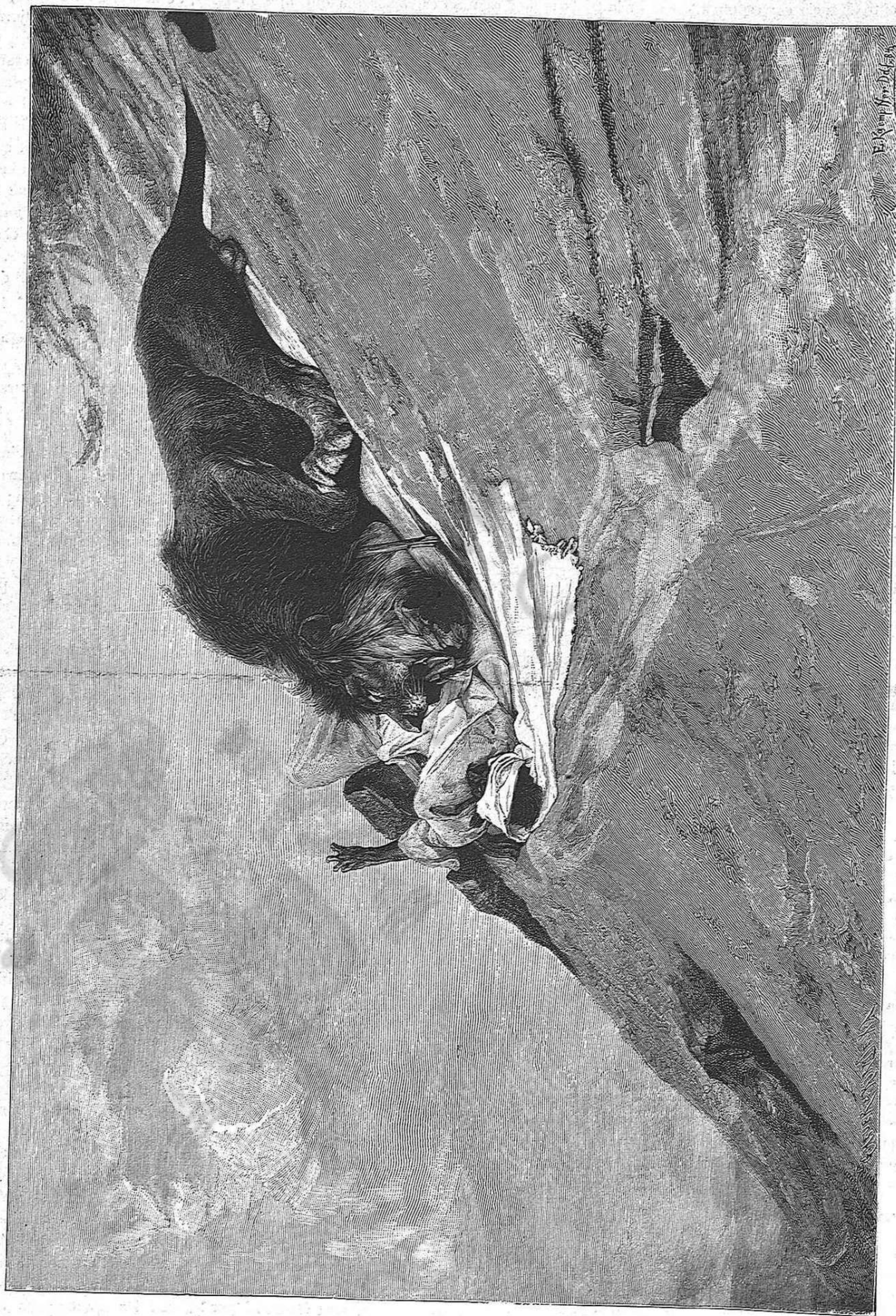
Té per sostre una multitud de rocas soldadas entre sí, que forman la varietat més capritxosa d'algunas anellas foradadas.

Sentants sota la volta fantástica y contemplant á nostres peus la fondaria conreuhada, que rega perfectament la riera, ¡quín bó feya d'estari reposant de la fatiga y rebent sota l'ombreta las gargaladas (2) que'ns encoratjavan! Armats de las llums pera contemplar l'interior de la bauma, de la brújula per orientarnos y del material corresponent per tráuren las apuntacions necessarias, férem lo determini de seguir aquellas cavitats subterraneas. Dos bocas negres com la fosca d'una nit ennuvolada, forman la continuació del traspol d'aquesta cova, y com dos monstres assedegats de la presa, se'ns tragan en un moment al ficarnos dins la primera, situada á má dreita. Es la entrada d'un petit

(1) Té aqueix nom per las moltes pedretas que, á semblansa de llantias, forma l'areny de la serena.

(2) Esplugas, tal es lo nom d'un aplech de casas, que's troban á mitja llegua de la població, en la carretera vella de Capellades.

(2) De Gargal, vent fresch del N. E.

LLUYTA EN LO DESERT, QUADRO DE E. KAEMPFER.

DE NIT AL POLO NORT

corredor, que ha de seguirse agenollat y ab molta pena; y á cosa de sis passas s'arriba á una saleta que, per sas estalactitas y estalagmitas, es lo millor que tenen las covas de Carme. Tres homes, no més, hi cabían pera contemplar aquella singular bellesa, que'n podríam dir «una catedral gòtica» encara que microscòpica. A un metre d'alsada té com branques de roca llargueruda, formadas y contornejadas per l'aygua que algun temps hi corria, y fins al sostre aumentan en número y disminuexen en grandaria. Axís que s'entra en aquesta saleta, dona la roca mitja volta de caragol que termina al sostre, formant una copuleta de la qual penjan mil agulles pulimentadas, y pe'ls costats se li embranquen moltes galerías sostingudas per una infinitat de columnetas transparents que, al véurelas, tothom se imagina trobarse en un palau encantat. No té res més de particular, ni altre sortida que'l forat per ahont s'entra.

Tornem á l'entrada general.

Com un abús que, al caureli las perlas, se capbussa per arregarlas, axís lo desitj de veurer noves maravellas convida al excursionista á ficarse en la segona boca, que també embolcalla una negror fosquíssima. Un corredor bastant capás li dona lloch per entrarhi regularment; segueix la direcció suroeste y fá, en sa total fondaria, una curva cap al sur. Després de deu ó dotze passas, se troba una cambra d'estructura oval irregular: té tres metres de llarch per dos de ample; permet l'alsada del home, y dextra caurer una penjarella de rocas, que semblan dents de gegant encastadas en aquella geniva montanyosa. Y ¡vaja si ho son! Figureuvos que un día (1) tota aquella terra sotraquejava al pes feixuch d'una tronada espantosa; los llámpechs eran las atxas que iluminavan la fosquedat immensa de un caos de tenebras; l'aygua á torrentadas umplia'l fons de la vall, y tot allò se'n anava al diable. Los habitants d'aquella terra, diu que eran de molt gran estatura, eran gegants, y volent salvarse del temporal, timbas amunt escalan aquell cingle. Mes com lo flux y reflux de las ayguas que rebotían entre las montanyas, arribés á tal alsada, lo més espavilat de la colla s'encauhua dintre d'aquell esborrach de montanya, bo y ajagut perque no hi cabia. Veyent que, axís y tot, no podia salvarse, clava rabios las dents en la roca, obrint los ulls com un bou esperverat, y allí se li quedan encastadas, sufrint la consegüent petrificació. Lo restant del cos fou arrancat de la roca per l'aygua que hi entrava y sortia, barrejantlo ab sos companys, que espaternegavan entre'l furor de las onas.

Al extrem de la cambra que'ns ocupa, hi há un altre corredor que permet l'entrada més en dins. S'ha de passar á quatre grapas y ab cuydado, pera no rebre colps de la roca sobrixent de la paret; mes la fatiga suferta queda ben recompensada quan lo viatjer, sens adonarsen, cau en un sot mol ample de dos pams de fondo, que forma'l paviment d'un local espayós y magnífich: se troba en un temple. Té l'alsada de quatre metres, ab vuyt de llarch per quatre d'ample, formant las parets llatas de roca negrosa, que donan volta á mida que se enlayran, arriban al sostre y acaban ab una cúpula, de la que'n semblan copia las del palau del czar de Rusia.

La llum que allá dintre fulgurava, m'feu l'impressió de contemplar una catedral, la magestat d'un temple hi existia, y al veure'l sota terra, vaig adorar al Omnipotent mentres pensava: «Vetaquí una iglesia: sols falta consagrarla». Oposat al punt d'entrada, un altre corredor dona sortida á una nova saleta, la tercera d'aquesta banda; conta tres metres d'alta en lo punt cèntrich, 2'5 d'ample y sis de llarga. No es, ni de molt, tan bonica com la anterior, encara que toscament imita sa forma. La roca de totas las covas es calcàrea, y en lo pavi-

ment s'hi troba una regular capa de pols, resultat de sa descomposició, barrejada ab los excrements d'una infinitat de ratas pinyadas que hi nfan. No haventhi cap més obertura per seguir, tornarem sota las voltas de la entrada general, quals ayres esperavam pera refernos de la fatiga. Com abans deya, en aquestas voltas s'hi trobavan rocas foradadas, y buscant noves vistas, al E. vegerem una gemeneya ó roca oberta de baix á dalt. Ab pena y dolor fou escalada, y seguint després una rampa de roca marmòrea, finíssima y que relliscava moltíssim, trobarem un replanet que conduheix á una cova situada al bell demunt de la descrita. Llevat d'algunes estalactitas, res de particular ofereix per ésser de poca fondaria. Fins aquí arriban molt pocas personas, com si vegessen escrit en aquelles parets gegantescas lo *Non plus ultra*, y cap més cova séguexen, ó perque no las saben, ó perque temen. Y á pesar de la fatiga, que gayre be'ns dominava, lo desitj de veureho tot nos donava alas pera emprendre la nova jornada. Axís es que, pujant altra vegada á la carretera, vam dirigirnos á las Esplugas, ahont repararem las foras, fent via tot seguit cap á la riera pera visitar lo que ens faltava.

Per un alegre caminet, que voreja aquella pintoresca barriada de casetas, s'arriba al peu de la montanya, y girant á ma esquerra, un regalat ombriu convida á passejarse de bon grat per una floridá explanada, que té d'una banda la suau corrent de l'aygua, y de l'altra la misteriosa carena en quals parets s'hi troban empotradas las covas. A poca estona de seguir lo caminet de vistas encantadoras, avisa'l guía que *allá dalt n'hi há una*. — Y ¿cóm se hi puja?, vaig preguntarli. — Ab molt de perill, me contestá; però si tenen serenitat, no hi há cuydado. Figúrinse mos lectors que debíam pujar una paret sense escalas que'ns ajudessen, ni rocas que sortissen pera assegurar lo peu, ni res que'ns donés aire, y axò que tenia la friolera de 50 pams d'alsada. Lo guía passá devant de la colla, y fent d'escala uns replanets, que'ls més amples tenian mitj pam, muntava ab la pena consegüent, deturantse sovintet y buscant ahont apoyarse; mes al fi arribá á dalt, després de suar una bella estona. Jo'm trobava á mitja costa, y no veient seguritat per empinar-me, volia tornar enrera.

Probo de baixar, y res trobo que'm sostingue. En tal situació, lo cor se'm rendia, y un suspir vaig axecar al cel, perque Deu nostre senyor me'n traigués sense pendrer mal, prometentli que may més hi tornaria. Fet lo determini y animat pe'l guía, que desde el cim m'ensenyava'ls palets dels quals debia refiar-me, arribo á guanyar l'altura y un ¡gracias á Deu! de victoria sortí dels meus llabis, ab tal entusiasme, que no l'igualal que llenca entre els combatents lo brau soldat que planta la bandera sobre'l marlet més visible d'una ciutat enemiga; ni la satisfacció del Dante quan son mestre Virgili el deslliurava d'algón perill en las cavitats espantosas del Infern.

De cara al N. obra sa entrada la segona cova, que s'anomena

LA COVA DEL POU

Sota la volta del traspol s'hi exten un replá ben ample, y en la part interior bada sa portella un carter de poca alsada. Mes á la part dreta de la mateixa entrada, la roca del paviment dexa veurer un negre esborrach, com si volgués xuclar al atrevit que se la mira. «Un pou» — exclamavan — ¡axò es fondo!... Lo bon home del guía deya que ningú hi havia baxat, y que per lo tant no responia de lo que pogués haverhi. Un llumet fou lo que primer hi arribárem, y no s'apagava; y ab lo soroll de las pedras que tiravam dalt á baix, coneguerem que no debia ser gayre fondo. Era precis baxarhi. Lligat lo guía ab una fxa ben doble, l'arriarem fácil-

ment, y desde baix ell ajudava als que'l seguían, y fent esqueneta los uns als altres, hi baxaren tots, jo l'últim. La cosa mudava d'aspecte; no'ns trobavam pas al nivell de l'entrada, sino més fondos, com uns sis metres més avall del pis superior. Lo fondal de aqueix pou forma una sala, de quals parets surten llencas de roca, penjantne del sostre que es una maravella. La observació de quant enclohia, nos distraqué de la dificultat de la pujada; però contant los passos que tenia'l paviment (uns 20), nos entrebanca un raig de llum y ensenya una sortida que talment semblava el cau d'una guineu, tan petit era. ¡Quí hi passa! ja tenen rahó que de gustos no hi há res escrit; tothom passá per aquell, flachs y grassos, però ¡de quína manera! la roca 'ns premsava per quatre cantons, bo y ajeguts com estavam, y estirant y arronsant, ara'l cap, ara las espatllas, lograrem sortirne tot pujant una rampa que dona al replá de la entrada.

Ficantse per l'obertura que á nivell s'interna de N. á S., se passa un corredoret que conduheix á una cambra bastant espayosa y de dobles dimensions que las presas en la del Pou.

S'hi sentia una frescor que hasta molestava, y com si'l fret de la roca circulés per las venas del viatjer, se li apoderava una mena de terror y semblava que una veu ronca li deya: «fug d'aquí». Com si'l vent surtís de las escletjas, se sentia un ayre de mort que glassava, y á voltas, pe'l mitj de la sala, amunt y avall zumbava, com si vetllés una sepultura. Mes n'era la causa una bandada de murrisechs que fugia de nosaltres: *nascetur ridiculus mus*. Però l'espant aumentava, perque segons deyan (1), una vegada, lo rey ó senyor d'aquella terra molestava als pobres vassalls de la llur jurisdicció, agravantlos ab injusticias manifestas y castigantlos tant bárbarament, que ni'ls salvatjes le igualarian. ¡Mare de Deu, quína por que feya! ¡tothom ne fugia! Mes com en lo cel tenim un jutge que no dexa en aquesta ó en l'altra vida sense cástich las obras perversas del home, l'enviá duas ombres molt feréstegas, que'en diuhén *arpías*, y que unglejantl'ho me'l portan allá dalt á n'aquella cova. Mentres l'una l'aguantava, feya l'altra una galeria per tanda, que passava per sota terra en la vora dels forats d'entrada y surtida, arreballant de las parets la roca duríssima y després hi fican al criminal, semblant lo paviment d'aquell suplici de víboras, que nit y día'l feyan córrer ab sas picadas. Tornan á tapar las parets com abans estavan, y fugen las *arpías* al vol de sas negras alas. Lo condemnat brama per aquella presó solitaria, y'ls bufechs que arrenca del seu pit, diu que's l'ayre que se sent dintre la cova.

Al S. de la sala, teatre de la narració descrita, un corredoret gira cap á SE.; poca es la capacitat que dexa per seguirlo, fins que s'entra en una petita cambra més redona que l'anterior. Dona sortida en sa part oposada un passadís molt baix, que termina en un forat de dimensions escassas. Lo transit de sala á sala es lo més dificultós de las covas, y arriant al extrem, la fatiga, la pols y l'ayre viciat y casi irrespirable obligan á sortir de las entranyas de la terra. Y en tant es axís, que al ser á fora se torna de mort á vida y's refán las foras abatudas per la càrrega feixuga, que al demunt pesava.

La pujada á aquesta cova fou perillosa; mes la baxada.... bé miravam arreu arreu pera salvar aquella dreta pendent de 12 metres, y á vista del perill, may resolvían emprendre lo descens. Al últim pren lo guía la delantera, y al so de las paraulas «posin lo peu aquí.... l'altre peu allá.... la ma sobre aqueix palet.... agafen lo de més avall que'l d'aquí falla....» arribarem abaix, suats enterament de l'angunia que passavam. Seguint lo caminet de la vora del riu, direcció O., s'arriba á poca estona á la tercera cova, á la que's puja per un estret camí

(1) Rondalla del Avi

(1) Rondalla del Avi.

obert sobre'l rocam de la matexa montanya. S'anomena

LA COVA DEL BRESSOL

Al N. mira l'entrada, y de N. a S. presenta una cavitat seguida, que forma'l corredor general de las covas que s'hi troban. Gira a SO., y a ma esquerra s'obre un passadís que conduheix a una saleta de 2'5 metres de llarg per un d'ample y 1'5 d'alta. Lo corredor general segueix la matexa direcció fins que dona volta cap al S., entrant luego en una sala bastant espayosa que medeix tres metres de llargada, quatre de amplada y dos d'alsada. Al extrem de la matexa segueix lo corredor, que pren la direcció O., passa per una sala de dimensions reduhidas, dona volta cap a NO. y termina ab una saleta més o menos com la segona ja descrita, presentant en sa part oposada esclerxes molt estretas y aplanadas. Conegut l'interior de aquesta cova, es precis tornar a l'entrada pera estudiar alguna particularitat.

Las dimensions que presenta son capassas de contenir a uns quants homes, y a la dreta de sa part més fonda, s'ovira una pica oberta en la roca del paviment, qual operari no fou més que'l degotall que regalava sobre d'ella. Es una banyera de forma natural; però que'ls del país ne diuen «un bressol». Y t'el seu fonament, segons conta la llegenda que vaig a referir (1). Una mare molt carinyosa, fugint de la tirania del cruel condemnat a las presens de la cova del Pou, va montar allí dalt, més ab las alas del amor, que ab sas foras, puig tractava de salvar un fillet de sas entranyas. Allí va criarlo algún temps, servintli de bressolet aquella pica, ja seca, que cubria ab las herbas y fulletas arpegadas en la vessant florida. N'hi cantava de cansonetas tendras y bonicas, que la pobra criatura s'adormia dolament, y encara diuen que si bé s'hi acosta l'aurella, sentireu ressonar la veu de la bona mare que li canta:

«Dorm y somía, que dolsas gronxadas
plenas te dono de goig y consol;
estels del alba, doneuli besadas
com las hi donan las flors del bressol.»

Bonica n'es la cansó, y més encara posada en los llabis d'una carinyosa mare que salva al seu fillet; però que'm perdonen los aficionats: jo no vaig sentir pas la tal cansoneta, per tendre y melengiosa que me la diguessen; cap veu s'hi sent, ni cosa que s'hi assemble.

Falta seguir la última cova, que per lo molt foradada pot ben anomenarse

LA COVA DELS FORATS

Vorera a la del *Bressol*, s'observa una ratlla casi microscòpica en direcció a O. o sia cap a Carme, la matexa que seguexen las anteriors. Comensa, donchs, per aqueix caminet format de manadets d'herba, y'ls grans de roca y terra que's desprenen de la penya, la ascensió, que deu ferse ab molt de tino y cuydado, de cara a la paret sempre y ab molta serenitat. Arribant al cim, se troba lo primer forat accessible, que está situat a 1'5 metres del caminet, en alsada, y per lo mateix bastant difícil de muntarhi. Desitjant contemplar lo paisatge, que no podia veurer estant de cara a la paret, vaig girarme.... mes ¡oh!.... ¡horror!.... sota mos peus obría'l gorch badant una timba inmensa; y la blavor d'una colossal resclosa m'esperava pera sumergirme en lo fons de sas onadas. Hasta las unglas vaig clavar en la roca per no caurer dalt a baix. L'abisme m'atreya.... ¡oh! fins en un moment me semblava veurer allò de la *Divina Comedia*, que la barca de Caront

m'esperava, guaytant ab cara ferrenya, bogant frísos per ferme passar las ayguas horribles del Aqueront (1), y trasbordarme (Deu no ho permeti) a las portas ardentas del Infern. Ajudat pe'ls altres, entro a la cova, que mira al N. y presenta tres oberturas: una central y dos laterals. La primera va en direcció a S., girant al extrem a SO., fins arribar a una sala de moltes esquerdas; y pujant sempre entre rocas, se veu la llum d'una finestra, que porta a la boca d'aquell abisme infondable. Seguint una rampa de roca cap al E., se entra en una nova obertura, que es la lateral del O.; aqueix corredor torna al forat d'entrada. Ficantse luego per la obertura lateral del E., un corredoret obre pas cap a SE., terminant en volta a la banda del riu, ahont donan tots los forats de la cova, y's comunican entre sí. Per sa grandaria es la menos important; però la més capritxosa pe'ls alts y baxos que presenta en son terreno, y la més *horrorosa* pe'l perill d'estimbarse.

Res, o quasi res, hem dit de la construcció de la roca, y expressament s'ha guardat per l'últim, ja que la tenen igual las quatre covas. Lo rocam de totas ellas se compon de carbonat de calcs. Y a fi de tenirme certesa, vam fer l'experiment quimich tirantli, a la roca trossejada, oli de vitriol (ácit sulfúrich).

De la reacció que's formá, surtí'l sulfat de calcs (guix), y l'ácit carbónich, gas irrespirable, que'ns apagá la llum que li teníam a la vora.

Tres horas emplearem en seguir aquellas cavitats feréstegas, que dexen abatut al més valent, a causa de la gran fatiga que s'hi passa. No es veritat que la *cova del Pou* tingué surtida al cup ni al celler d'una casa de págés, distant d'ella mitja hora.

Podria haver existit un conducte subterrani, y trobarse ara tapat per algun enfonzament de las rocas que forman lo sostre; però se'm fá difícil de creurer. Lo que hi há de cert es que 50 anys arrera eran motiu d'explotació, puig la pedra tosca que'n treyan era a carretadas. Desde la altura ahont se troban, fins a la vora del aygua, diu que formavan entre gòticas arcadas y pilastretas de colorayna diferenta, una continuació de las covas; y per lo tant molt més importants de lo que son avuy día, que ben poch valen. Llástima que s'hage destrúit un monument tan digne, que'm figuro debia ser una de las obras més acabadas, ahont hi habitarian las *ninfas del Elicon*, las gracias de la boscuria y las nereydas de las platjas floridas que regan las ayguas cristallinas de la més pintoresca riera.

JOSEPH CALONGE, PBRE. E.

LA MORT DEL REY CASSADOR

Ha mort lo rey en la cassera,
no li ha valgut ser bon genet;
ha mort lo rey, lo fill d'en Pere
del Punyalel.

De sos servents la gran corrua
prou l'han vist caure de cavall
foragitat, la testa nua
sense'l capmall.

Prop de Foxá d'una llopada
segueix lo rastre desficiós,
y va avansant, la destra armada
tot consirós.

No vol tornar pas a sa veyna
verge l'acer, lo rey Joan
present del llop vol fe' a la reyna
na Violant.

(1) *Aqueront*, segons la ficció dels poetas, es lo riu que's troba a la porta del Infern, y *Caront* es lo barquer que passa, ab sa barca, a las ánimas condenadas al Infern.

Van sos moners seguint lo rastre;
fa'l rey, tot sol, lo seu camí,
y lo recort de sa madrastra
lo fa estremí.

Prou que la veu en la tortura
com aucellot pres en lo besch,
y la recorda en sa clausura
de Sant Francesch.

Per entre'ls arbres y la brossa
sobte un fantasma l'escomet
un baf exhala com de fossa
que'l dexa fret.

Ab fer esguart y posa irada
lo pas atura al cassador
que'l sent ab vista esgarriada
tremant de por.

—Mal rey!—li crida— torna enrer!
pensa en ton poble y ton deber;
no es pas lo goig d'una cassera
ton sol afer!

Pensa qu'en tant, que al goig t'entregas
la estrangeria'ns ha invadit
la terra ab sanch de fera regas
empersit,

y'ls pobres fills de ta corona
ab sa sanch réganla també
mirant al rey que'ls abandona
com estranger.

Cerca en lo fiám de justa guerra
la hermosa aubada de la pau!—
y al dir axò genolls en terra
son corcer cau.

Hi corren tots dexant la cassa,
s'ou la botzina ab sò fatal,
al rey la sanch ja se li glassa,
¡ja res hi val!

Lo día mor, lo sol no brilla
lo corn aplega als escampats
torna a fermarse la canilla
dels cans preuhats.

Tota remor ja va fonentse
tan solsament prop d'un matoll
d'un regarot que va escorrentse
s'ou lo bomboll.

Y en tant lo rey que ja agoneja
sos tristos ulls axeca al cel,
sa hermosa testa que sangueja
ja es com un gel.

¡Qui sab si's plany en aquella hora
de que la pátria en greu perill
dexi ab sa mort; qui sab si anyora
no teni'un fill!

En professó sas gents l'enmenan
tots malmirrosos y colltorts,
brandan los senys que al lluny s'entenen
tocant a morts.

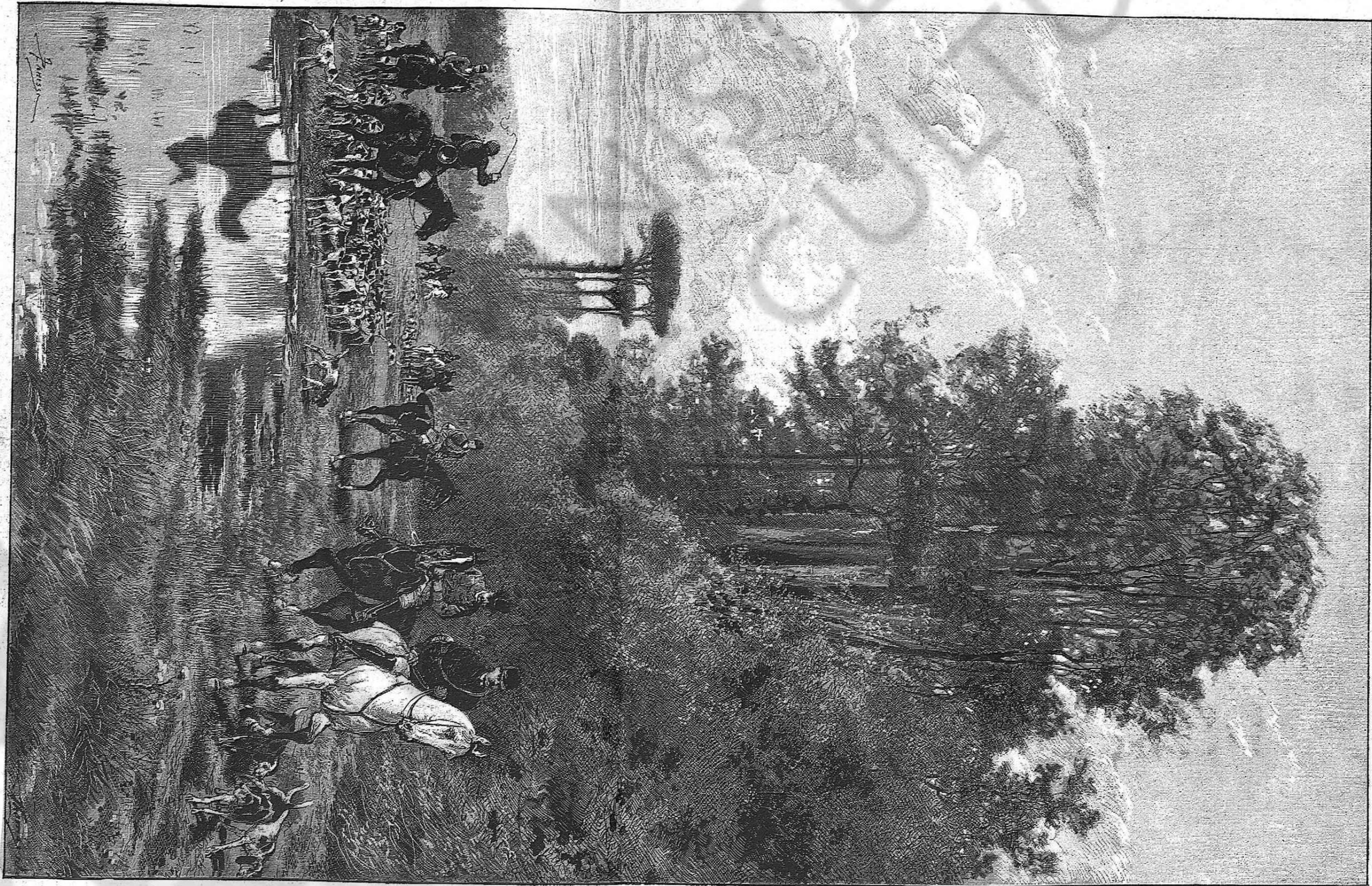
Cap servidor no l'abandona;
tots lo seguexen, tots arreu
fins a dexarlo en Barcelona
dins de la Seu.

Plorau guerrers, los de sanch brava,
dexéu ballestas y buyrach
passá ja'l temps en que os reptava
lo d'Armanyac.

Adeu, empresas falagueras,
del gentil rey los fets capdalts
y las espléndidas casseras
ab gerifalts.

Tinell major de Barcelona
qui ara't veja y qui t'ha vist,

(2) Rondalla del avi.

LA CASSERA, COMPOSICIÓ PER J. PAHSSA.

al quedar orfa la corona
t'has posat trist.

Ja no't conמוש com altres días
ab lo brugit palaciá,
dels trovadors las poesías
no escoltas ja.

Ni del torneig en la diada
veurás brodar preuhats cinters
ni sentirás la riallada
dels falconers.

Ja no veurás maymés lo rostre
del rey trobayre y cavaller
y d'albergar haurá ton sostre
á estranger.

Tot passarà com la fumera
que'l vent escampa arreu arreu
dins de Poblet, gran rey, t'espera
lo maussoleu.

Mes lo recort de las casseras
nos quedarà y'l seu trasbals
y'l de las festas enciseras
dels Jochs Florals.

Y també'l brill de tanta gloria
com tu nos vares conquerir
al passá'als fulls de nostra historia
no pot morir.

Adeu gran Rey, ja es acabada
ta noble vida y ton bon cor,
ta pátria dexas endolada
y á tos vasalls en amarch plor.

BONAVENTURA BASSEGODA.

LA NOVA ERA

(Continuació.)

V.—LA NECESSITAT NO TÉ LLEY.

La cuynera de casa Piguillem, molt sovint anava, per encàrrech de la Concepció, á visitar á la Agustina.

—Y donchs, qué sab de son nebot?—va dirli una vegada.—La senyoreta, quant més va n'esta més ansiosa.

—¡Ay, filla!—li va respondre la vella,—encara estèm aixís mateix; igual que si fos mort; ni una carta, ni un recado, res enterament.

—Ja es ben trist aixó.

—No me'n parles ¡ay! no me'n parles.

—Donchs no sè cóm ho farem, perque (ja li dich) la senyoreta, tots los instantés que pot, no'm demana res més; se veu que no t'è altra fatlera. Y'l pitjor es qu'está molt desmillorada. Si la vegès, casi no la coneixería. Avuy me deya planyentse de la seva mala estrella: «¡Ay Tuyas, ditxosa de vosté! Jo só rica; però de bona gana li canviaria la sort.» Crega que pateixo sentintla, no puch ferhi més.

—Ja ho veig; però qué vols ferhi? M'hagessen cregut, que no passaria lo que passa. Sinó que, res, joventut, poch enteniment.... Açó es la nostra desgracia, perque jo també ho pago, sens tenirhi culpa, bè ho sap Deu.

—¡Oy! deixam ferli saber (no tenia res més al cap, y ara ja me'n descuydava). Fa dos ó tres días qu'he sentit enrahonaments dels senyors, y's parlava de vosté.

—¿De mí?—feu l'Agustina ab ben marcat interés.—¿Encara se'n recordan? No m'ho hauria cregut. Y bè; ¿qué deyan?

—No sè, de fixo res puch dirli, perque sols he replegat una que altra paraula; però'm sembla, y no m'erro....

—Bon día y bon hora,—deya en aquell instant

un jove ben vestit, obrint la porta del venedor. ¿Qué hi fora l'Agustina?

—Sí,—va respóndre'l senyor Francesch.

—Es en Rafel, lo criat de casa. ¡Ay, pobra de mí!—exclamá de baix en baix la Tuyas amagantse á la cuyna.

—¡Hola! ¿Tu per aquí, minyo? Qu'es lo que't dú per aquests barris? Séu, home, séu,—va fer en to de galanteig la vella cambrera, surtint.

—Nò, gracias, vaig una mica depressa. Vinch no més á donarli un recado de la senyora: diu si vosté voldria passar á véurela, quant més abiat millor.

Los ulls de aquella dona s'animaren; en son rostre brillá la satisfacció més gran.

—Está bè,—va respondre.—¿Sabs lo que vol?

—¡Oh!—mormolá ell,—no estich enterat de res més que de lo que m'ha dit la senyora.

—Bè; però ¿ja ho vol lo senyor?—objectá la dona.

—No sé res, no sé res; però pot comptar que, quan la senyora m'envia encomanant sobre tot que vosté vinga, ella sap si ho pot ferho ó no.—

L'Agustina semblava com que duprés; però lo que volia era que'l jove s'esplicás. Aquest, no volent propassarse, tallá curt preguntant, mentres se disposava á eixir:

—¿Quína resposta'm dona?

—Que hi aniré avuy mateix, si puch,—contestá declarantse vençuda.

—¿No has sentit?—digué á la cuynera quan lo criat va ser fora.—Per mí, ls senyors volen que torne ab ells.

—Jo també estich en aixó y anava á dirli quan aquell ha vingut. ¿Y qué pensa fer vosté?—

L'Agustina's mirava al senyor Francesch com interrogantlo; però'l marmessor segurament no hi volia pendrehi part, puig seguia indiferent á la conversa, mirant uns papèrs.

—No ho sè, no ho sè que fassa,—va articular finalment.

—Sí, dona, vinga; farà una obra de misericordia. Aquella casa sembla un hospital, ab la senyora al llit y la senyoreta com ja sab vosté. Després, es lo que dihem devegadas: la veritat, un'hora ó altra sura.

—Tens rahò, tens rahò; mes ¡ah si no fos la necessitat! La necessitat no t'è lley: perçó'm demanan.

—Potser sí, perque de veras la necessitan. De tantas cambreras com han vingut d'ensá que vosté n'es fora, cap s'hi ha estat dos mesos; ab aixó, la cosa es clara. ¿Vindrà? ¿he? Sí, vinga, vinga,—afegí la minyona prenent lo cistell.—D'aquí á la tarda, donchs.

—Si Deu ho vol. Vès, vès que ja ets aquí de bona estona, y no fos cas que't renyessen.

VI.—LOS SENYORS Y LA CAMBRERA.

Aixís que hagué dinat, la tia del Enrich va posarse la mantellina dirigintse á casa dels seus antichs amos.

Des del moment en que va saber lo recado de dona Gertrudis, no sossegá esperant l'hora de cumplirlo, y en son dalé volia apretar lo pas á fi de serhi prompte; però un doloret que la molestava de tant en tant, aquell día se li havia posat á la canella de la cama y la feya anar mitj coixa. Bé podia dir en sa frisansa que patia pena de dany y pena de sentit.

Ab prou fadichs va arribarhi: empengué la porta y, asentantse en lo banch del *recibidor*, digué al criat:

—Rafel, digas á la senyora que aquí'm t'è per lo que se li oferesca.

—Entre, dona, entre sens fer cumpliments. La senyora es al llit; vosté sap prou las tasqueras de casa; y no necessita permís per entrar,—va respondre'l servidor afablement.

Ella arronsá las espatllas; però, no gosant encara ficarse á dins tota sola, aná al encontre de la cuynera per'ferse anunciar. Al sentir la seua veu, dona Gertrudis va cridarla.

—¿Perqué no entra, Agustina?—

Oure la fiel cambrera estas paraulas y llansarse á dins, fou tot hù. La dama seya al llit: era grossa aixís mateix que abans; mes lo seu color, de tant groch, casi's confonia ab lo blanch de sa cofia ab puntas y de la fina camisa brodada que li cobria'l pit.

—Vinga, acóstes,—va fer al véurela.

Ella obehí; la senyora va agafarli la mà estreñentli; á totas duas los ulls los espurnavan.

—Ha tingut un recado meu. ¿No es veritat?—preguntá dona Gertrudis.

La vella anava á respondre que sí; però hagué de signarho ab la testa per no posar en evidencia la seva conmoció.

—Era,—continúa,—primerament, perque me anyorava de véurela; després pera dirli si voldria tornar á casa.—

L'Agustina ab lo cap baix y passantse la mà p'ls ulls, tractava de reprimirse y no va contestar.

—Quedes, qu'estará bè ab nosaltres, jo li prometo, seguía.

La serventa remenava'l cap poch á poch; però no tornava resposta.

—¡Quedes!—suplicá llavors la malalta ab més forsa.—Fássaho per mí, que l'he estimada sempre.

Li prometo que no se'n penedirá.... No tinga por de cap retret; ja ho sabem que vosté'n ha sigut lleal.... Oblídeu tot y quedes, ¿sent? Quedes, que jo, tenintla á vosté, tornare de mort á vida. ¿Vol veure á la senyoreta? Vájahi. ¡Fássaho per ella y per mí...! ¿Qué'm respon?—

La dona agraviada volia ferse pregar més; però al sentir tals exclamacions y protestas é invocar la malalta lo séu estat, y sobre tot lo de sa filla, foren motius poderosos perque més prompte cedís.

—Me quedaré,—va respondre.

Y surtint de la cambra de dona Gertrudis, va dirigirse ab afany á la de la Concepció, quan al atravesar un passadís, se trobá cara á cara ab don Joan.

—Deu lo quart,—barbotejá, esforsantse pera reprimir lo sust que tal aparició va causarli.

—Escolte—ell va dirli baix y ab to aixut.—Vosté, segons veig, torna á casa: está bè, la senyora s'hi ha empenyat; però guardes sobre tot de parlar á la senyoreta d'aquell home funest per nosaltres; pense que de cap manera jo li comportaré.

¡Ay!—sospirá ella.—No'm demane impossibles, don Joan.

—No li demano; li exigeixo,—rectificá'l senyor.

—Sento haverli de dir, no puch compláurel,—torná l'Agustina.—Desgraciadament, d'aquest home que vosté diu res se'n sap; però si un día Nostre Senyor volgués (¡Ell fassa la beneyta gracia que aixís sia!), si volgués Nostre Senyor que'n sabessem alguna cosa ¿vol que jo pogués callarho á la qu'está més interessada en la sórt d'aquest infelís? ¡Ah! no, senyor, no ho crega.

Sens jo volerho, sens pensarmho tan sols va succehir lo que vosté sab. Si m'hagués sigut possible esbullarho, de bona gana ho hauria fet; mes ara ja res pot adobarshi, y jo si tinch á má donar un consol á la que he vist neixe y que, sia com sia, está unida ab un de la meva sanch, ¿per qué no tinch de darli?

Tocant á mon nebot, es veritat que va fer una cosa que no debia; mes açó va ésser una fatlera de jove, y res més. Mon nebot may ha tractat de fer perdre á ningú, ni ha volgut mal á cap persona. ¿Enten?

—Jo no li dich aixó,—va interrompre en Piguillem, sentint l'acusació indirecta de l'Agustina y volent desviarla,—no més vull....

—Ja ho sè (y perdone si l'interrompo); mes ja li

he dit, no puch. Ab tot lo greu del cor vaig sortir de esta casa, y per la lley que hi tinch anava á tornar avuy..... Veig que no podrà ser, perque las ordres que, vosté'm posa ans de ficarmhi, no puch obehir-las, ni vull fer cap mancament als que'm donen lo pa, enganyantlos. Jo no vinch aquí per necessitat, que, gracias á Deu tinch bon llit y bona taula allá ahont só; y, si vosté no's conforma en aquest punt á deixarme fer lo que la conciencia'm demana, per més que'm dolga, hauré de tornárm'en per ahont he vingut.

—No, no's mogá,—feu amargament don Joan.—Fassa lo que millor li aparega.—

Y la deixá en sech despitat y esclamant aixís:

«¡Sembla impossible que tothom y tot estiga contra meul!»

Esta conversa va tenir-se be baix en baix; però y á causa de ser lo dormitori de la Concepció, si no molt lluny, bon xich separat per motiu de la disposició especial de la casa, la jove que sols tenia algun indici de lo que's tractava, y no havia hagut esment de que l'Agustina hi hagués anat, fou molt sorpresa quan la va veure. Hi hagué abressadas y plors; la senyora preguntá ab gran interés per son marit; y l'Agustina després d'enganyarla patollant-se mil mentidas per ferla contenta, li digué:

—Alègrat, no plores, ja torno á ser ab vosaltres, ja no'm mouré d'aprop teu.

—¿Qué diu?—exclamá la Concepció ab alegría.—¡Gracias, Senyor, que haveu escolta los meus prechs!—

ANTONI CARETA Y VIDAL.

(Seguirá)

LA TIA MARIETA

I

—Ditxosos ulls que't poden veure. Dies ha que't buscava.

—¿A mi?

—A tu.

—Aquí'm tens. ¿Qué'm vols dar, ó qué'm vols dir?

—Donarte tot lo que vulgas. Dirte..... una cosa que temps há te volia dir..... y may gosava.

»¡Quántes vegades m'he dit á mi mateix: *So un cobart; ¿per qué no li hay de dir?* Anava passant y may gosava. Ahir me vaig dir: *No vull passar més; demá sens falta li diré; demá, festa, faré medis per véurela, y la veuré.*

—Bé, ¿y qué'm vols dir?

—Que fá molt temps que penso ab tu; y encara que vulga no't puch traure del meu pensament. Que fá molts mesos que en lo fondo del cor tinch presa una resolució..... en fi, que si'm vols me casaré ab tu. Digam *que sí*, y'm donarás la més gran alegría de la vida.

—Als que penjan los donan vintyquatre hores de temps. Be'n puch jo demanar unas quantes més per pensarm'hi.

—Prente les que vulgas. Pensathi, y'm donarás resposta quan ve'n vindrá; com més abiat me traurás de pena, mellor.

II

La Marieta..... vull dir élla, la noya de la anterior conversa, servia un bondados matrimoni ja d'edat avansada y sens fruyt de benedicció, que se la estimava com una filla.

Temps há, may mellor diré, havian tingut una minyona tan del seu gust. La netedat resplandia en son cos, en son vestit, en la cuyna y ses eynes, com en tot lo que la minyona posava les mans. Bona, hábil, fiada, mirava los interessos dels senyors, com si fossen seus propis.

May tornava lo senyor de la capital, en sos frequents viatjes, que no portés algun regalo de válua per la minyona. Les festes del sants patrons dels amos, les fires del poble, aumentavan notablement lo caudal de la modesta soldada.

Al vespre mateix del día en que en Manel li feu la declaració, mentres l'amo s'estava una petita estona en lo café assaborint la aromática beguda, la Marieta, mentres treya la fruytera de les postres y plegava la blanca estovalla, s'acostá á la senyora y li digué, sens gosar mirarla y mitj avergonyida:

—Senyora, li tinch de dir una cosa.

—¿Quina te'n passa de nou, Marieta?

—Lo Manel del Castell m'ha dit avuy que's voldria casar ab mi.

—¿Qué li has respost?

—Qu'era cosa de pensarhi. ¿Qué li'n sembla á vosté?

—Bon xich; però no té més que'ls brassos. De casa seva res pot confiar; prou feyna tenen per ells. Tu tens dot de casa teva, y además alguna cosa dels teus estalvis dels pochos anys que servexes, y abundancia de roba. Més: tot just has fet vint anys; ets jove encara per esperar tres ó quatre anys més un partit mellor. Per trobar un partit com aquest, no't faltarà proporció, y entretant esperas si surt quelcom de mellor.

—Pobre, ja ho veig, sí que ho es; pero de joves tan bons com ell me sembla que ni há ben poch. Passi revista y vaja contant: qui no'n té una, ne té dues.....

—Es cert; en quant á bondat y á conducta, jo no'n sabria cap avuy en tota la població que fos com ell. Molt es axò, mes no n'hi há prou; s'ha de pensar en menjar; s'ha de pensar en demá; hi tens alguna cosa, y ell no té res; repetesch, ets jove, si fos de tu, esperaría.

—Si hagués gosat, ho hauria dit al senyor.

—¿Per qué no li deyas? Si vols, jo li'n parlaré.

—Sí; fassam lo favor de parlarn'hi. Tinch confiança ab vostés, que entendrán en aquestes coses més que jo.

—Avuy mateix n'hi parlaré.

III

Al endemá lo senyor, després d'haver pres son xocolate en companyia de la senyora, dirigintse á la minyona, digué:

—Marieta, hem parlat ab la senyora del teu assumpto, del assumpto del Manel. També so del parer de la senyora; ets jove y tens dot, y ell no té més que'ls brassos: so de parer que't convindria esperar si't passa un partit mellor. No es cas, dona, d'oblegarse al primer toll.

—Donchs, ¿qué li tinch de dir al Manel? Perque quan me veja tot seguit me preguntará qué penso fer.

—Contéstali: M'hi so pensat, y he decidit per ara no casarme, perque so jove y estich prou bé ab los amos.

—Me sembla que'm contestará que si vull éll m'esperará dos, tres, quatre anys, lo temps que jo vulga.

—No convé que't comprometes per res. No passes d'aquí: *per ara so massa jove y estich molt bé.*

»Además, no es cosa de donar una resposta definitiva sens consultar als teus pares. Si lo partit fos més igual, podriam escriurels; mes sent com es desigual y desventajós, me sembla que no'ls escriuria, segur que't dirán lo mateix que nosaltres: *ets massa jove; sempre ets á temps á trobar un partit com aquest; no t'embarques tant depressa; ab tres ó quatre anys que tens de coll, be't podria sortir un partit molt mellor.*

—Donchs li diré que no.

—Sí, creunos, fesho axís, y pósat á veure venir. Una advertencia: Ja sabs que nosaltres no permetem ni festeig ni menos balls á les minyones. Quan

te vulgas casar, te casas en nom de Deu; mes res de festeig, ni á casa ni fora de casa. Aquest sistema nos va molt bé á nosaltres, que estám molt més descansats, y fins va molt bé per les minyones, á qui sempre escau lo ser retirades y amigues de estarse en casa, y enemigues de la broma. Los joves de seny les estimen més axís. Ja ho sabs: quántes s'en han casat tot servintnos á nosaltres, y la major part ab bons partidets.

—Espero que no's quexarán de mí per aquesta banda.

IV

Passaren dies, y encara la Marieta no havia tingut ocasió de veure al Manel, y ja anava per tota la vila lo casament del Manel ab la Marieta.

—La enhoraboua—li deya una amiga.

—¿De qué?—contestava la Marieta.

—Vaja, no fassas lo desentés. Be'm donarás confits.

—¡Axò ray! T'acontentes ab poca cosa; no faltarán confits.

—Bé, ¿y quan vos amonesten?

—Creume, t'han enganyat. T'asseguro que no hi há res de lo que diuen.

—¡Jesús! ¡Qué callada! Dona, no es cap pecat. No m'ho negues, que ho sé per part certa, per més que fassas lo desentés.

—¿Qué es lo que sabs per part certa?

—Que't cases ab lo Manel. Prou sé jo qui te'l enveja: es veritat que es pobre; pero es guapo, ben plantat y bo com lo pa.

—Pero, dona, t'asseguro que no hi há res d'axò.

—Te dona la gana de dirho: á mi m'ho ha dit una persona que ho sab de bona banda, ¿vols que t'ho diga? Ho sab pe'l mateix Manel que li va dir.

—Y ¿qué li va dir?

—¡Tornemhi! Que's casava ab tu, ab la Marieta de casa'l senyor Toneu, ¿n'hi há cap més de Marieta á casa'l senyor Toneu?

—Lo que no negaré es que haja dit que ell se vol casar..... y si vols, que ell se vol casar ab mi; los jovens diuen lo que volen, mes que estiga conl certat lo casament, estigas ben certa que no ho haurá dit. Jo t'asseguro que no he donat paraula á ningú.

—Vaja, no ho puch creure, no ho crech; no'm pensava que fosses tan dissimulada.

—No sé que més dirte.

La Marieta deya la veritat. Encara no havia tingut acasió de tornar resposta al Manel.

Mes, inseguint los consells de sos bons amos, estava decidida á dirli que no.

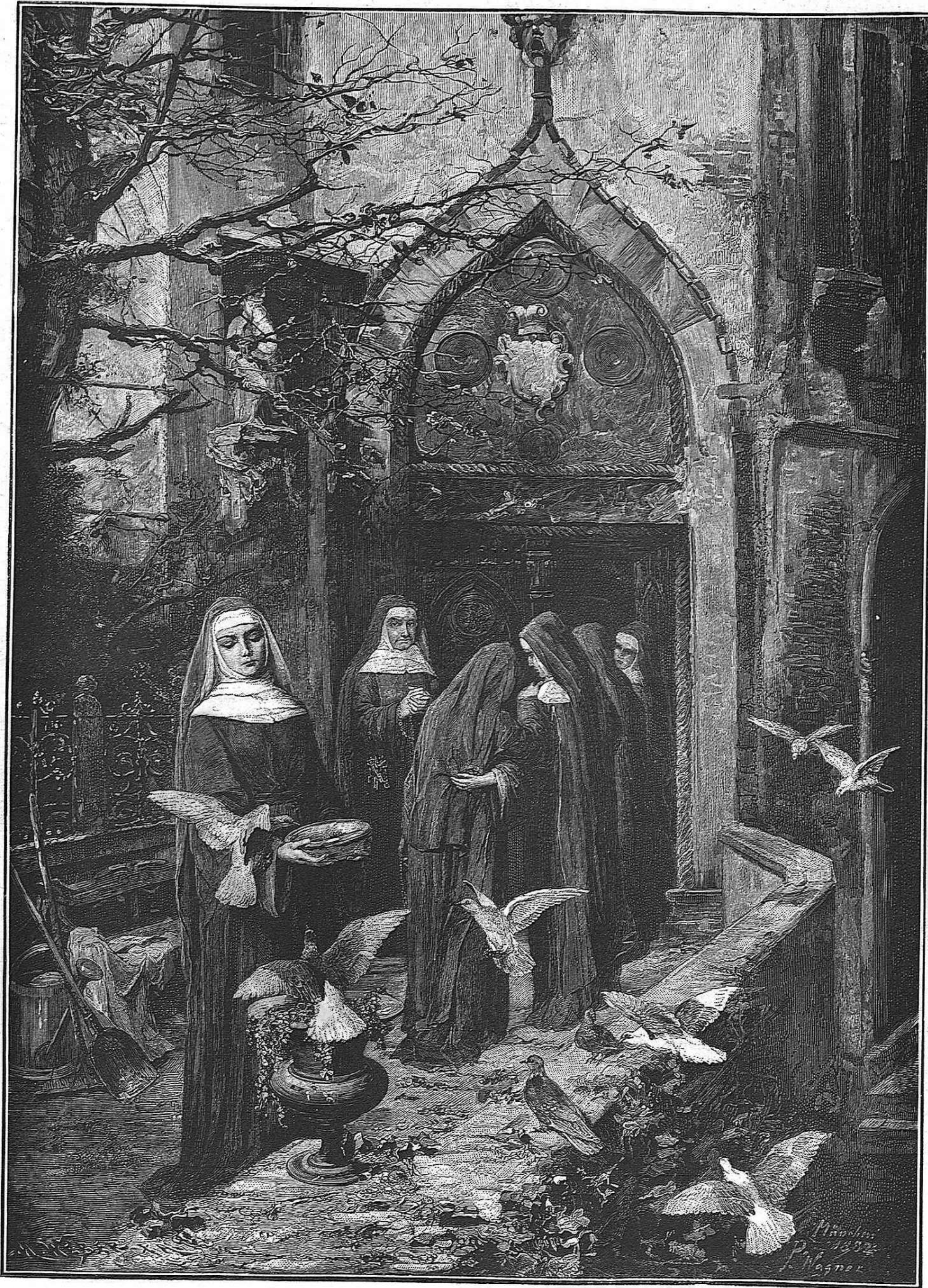
També deya veritat sa amiga al dirli que tota la vila anava plena del seu casament.

Fins entre amigues s'havia fet ó al menys intentat una jugada, apostant la una que al vinent diumenge amonestarían en la trona de la parroquia lo casament del Manel ab la Marieta, contra l'altra, que fiant en la veracitat de la interessada, á qui casavan sense ella saberho, apostava que no era veritat que'ls amonestassen lo vinent diumenge, ni per alguns diumenges lo menos, perque fins llavors no hi havia res concertat.

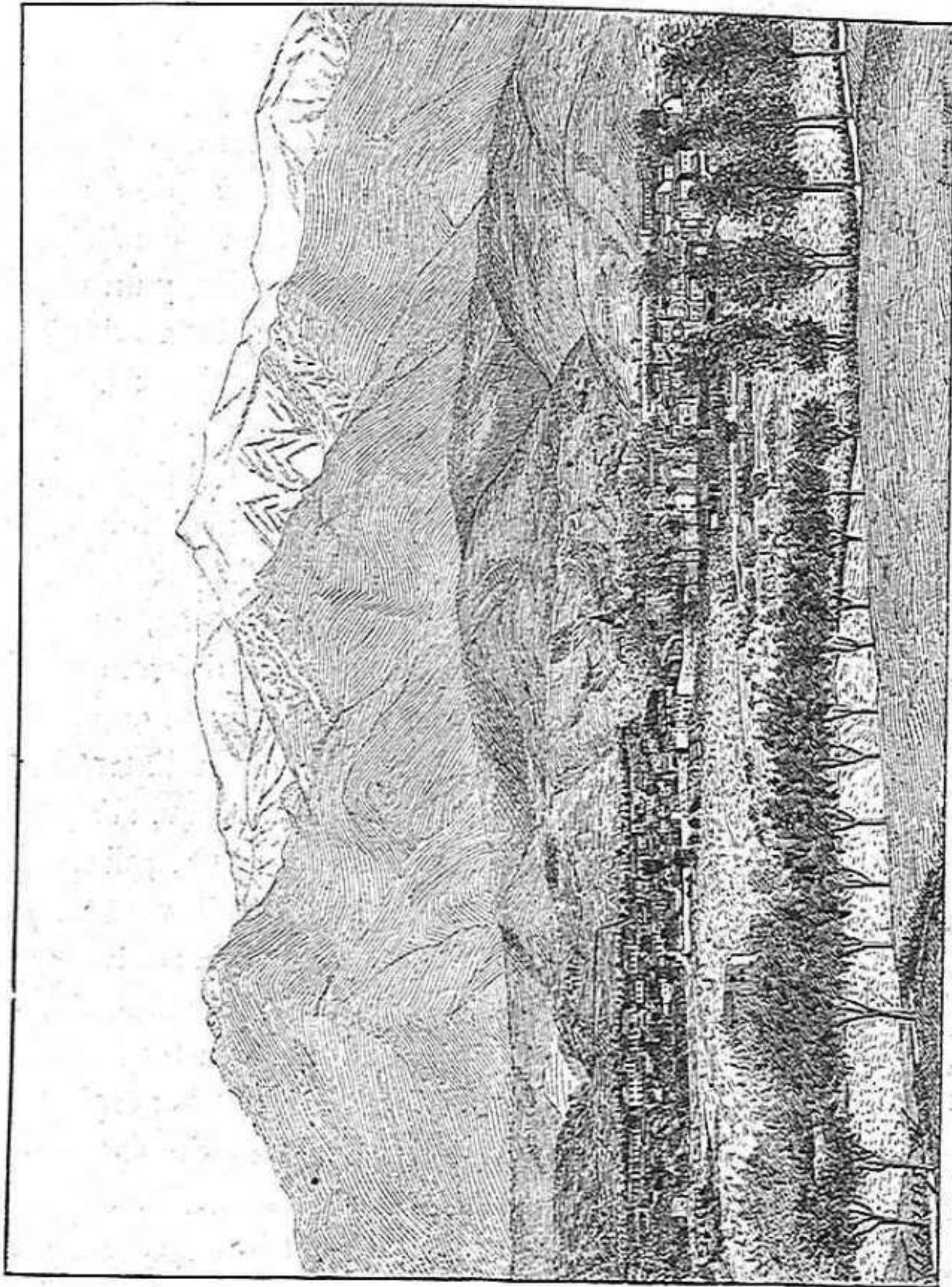
V

Lo que era cert que la professó anava per dintre. Que la imatge del Manel estava clavada ab claus molt fondos y ben reblats en lo pensament de la Marieta, que no podia traurersel per més que volgués.

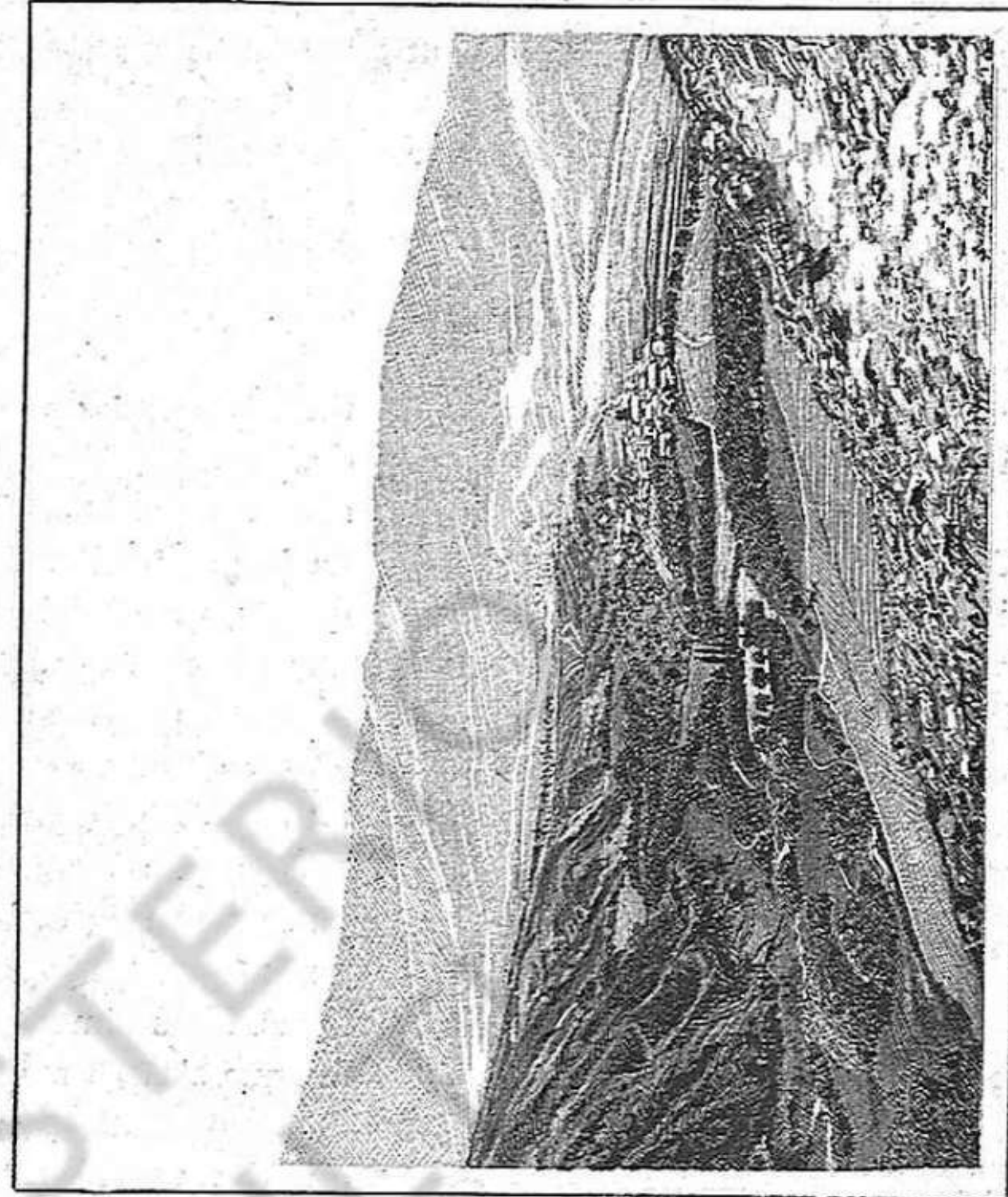
Lo que era cert que may li passava abans ficarse al llit y no adormirse desseguida sense poder may acabar les oracions que sa bona mare li havia ensenyat en sa infantesa, y ara unes nits tardava més de lo acostumat en adormirse, y altres quasi no podia aclucar los ulls en tota la nit, tenint los del

COLOMS DE GABIA Y COLOMS DE BOSCH, QUADRO DE P. WAGNER.

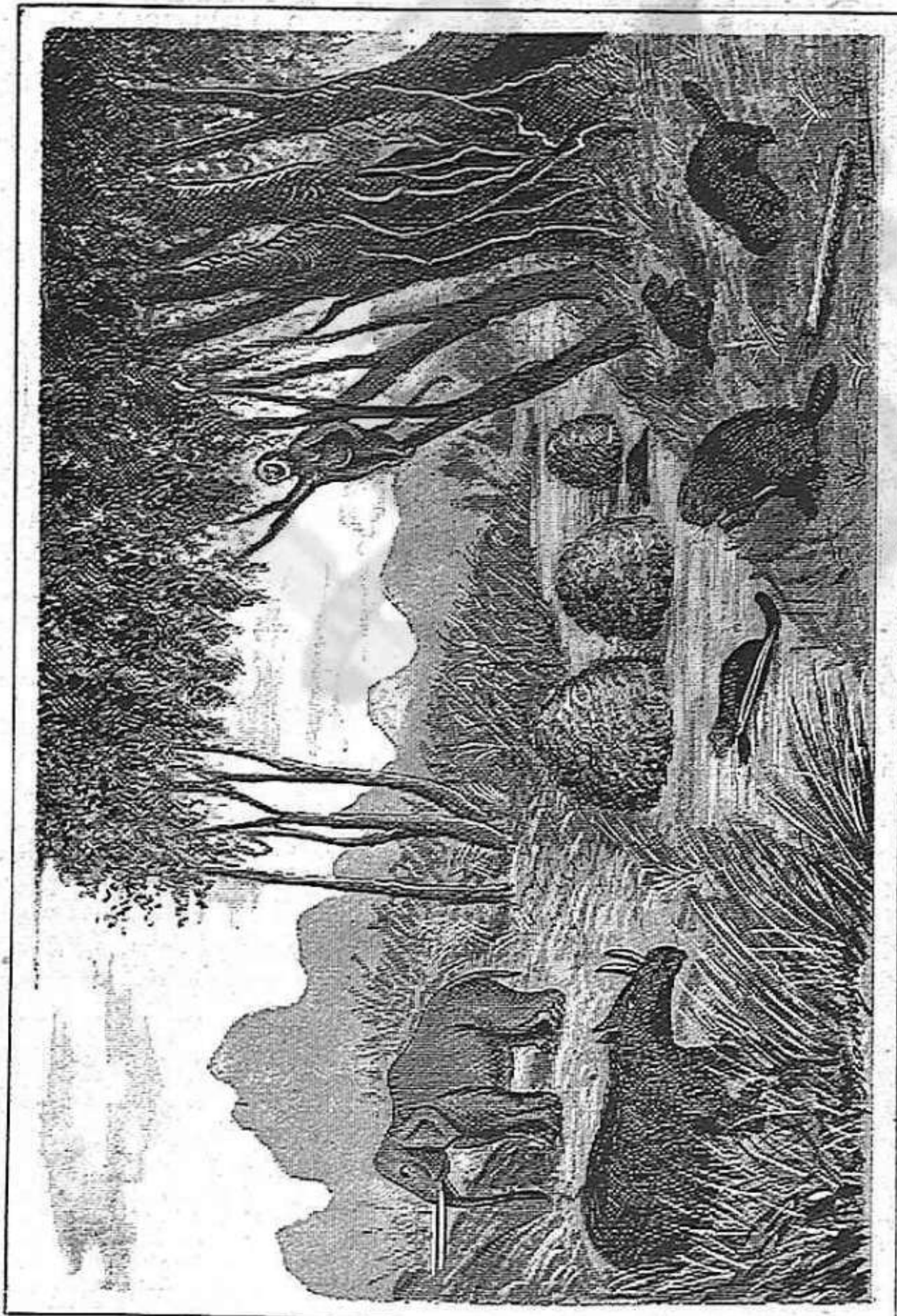

LO CANIGÓ, VIST DESDE PRADES

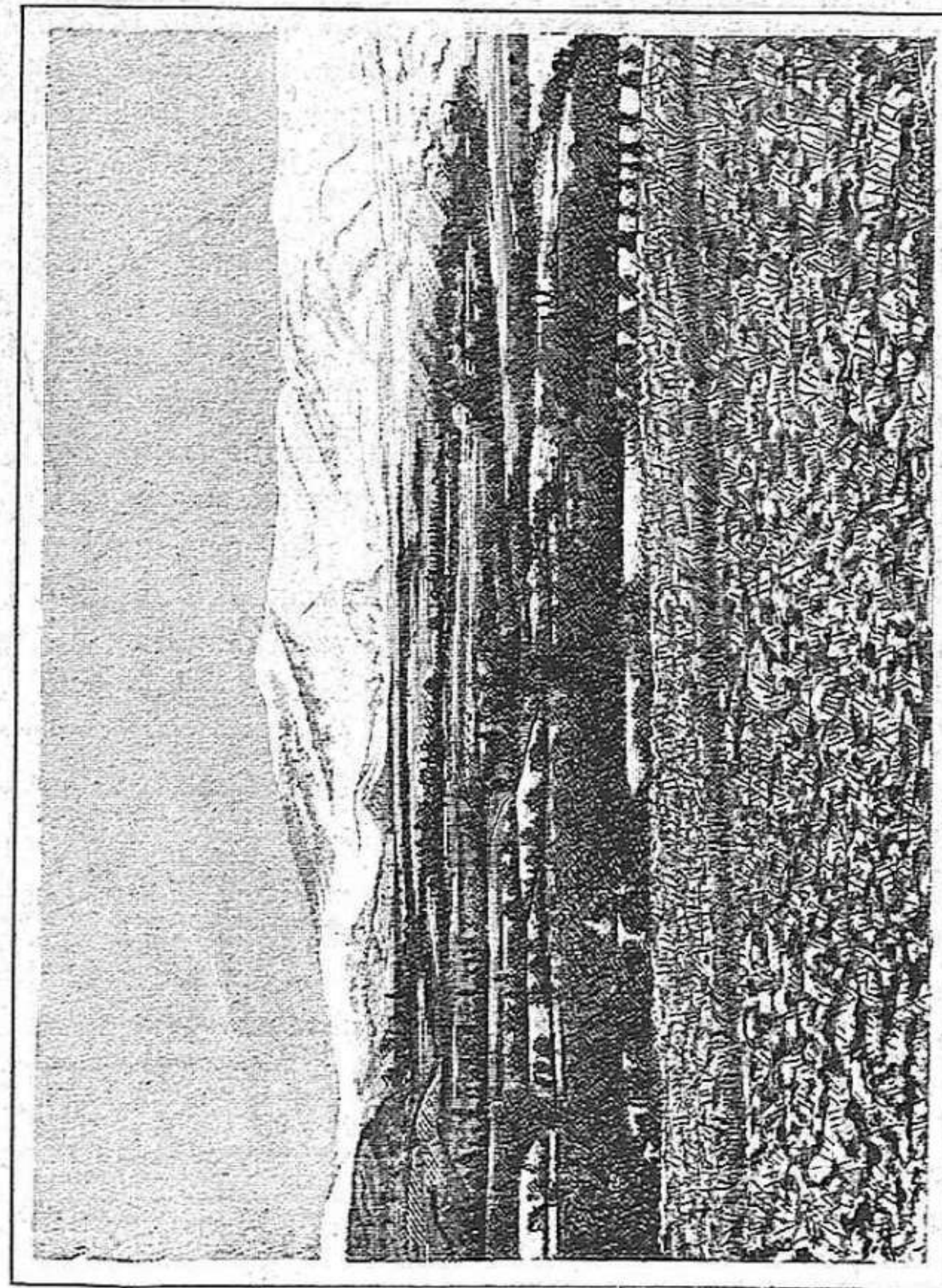

SELLAGOSA Y LA PLANA DE LA Cerdanya Francesa

Ilustracions per J. Subietas Lleopart.

PAISATGE IDEAL DEL ROSSELLÓ, EN LOS TEMPS PLIOCENOS

LA PLANA DE Cerdanya y lo Coll de la Perxa

ànima sempre fits en la *soave imagine* del Manel.

Tampoch li havia passat may lo venir l' hora de menjar, y veure que no tenia gana com abans.

Lo que primerament observaren los senyors fou que may li veyan fer aquelles rialles tan franques, que á ells los alegraven; que era més reservada, més silenciosa, menos alegre.

Tampoch tardaren en observar que perdía la frescura del color; que menjava poch, fins al punt d' alarmarse per sa salut.

Els quasi havían oblidat lo del casori, pensantse tenir minyona encara per alguns anys.

Prou li preguntavan ab paternal interés si's trobava bé, si's sentia malament, porque no menjava com abans.

Al fi lo senyor posá lo dit á la llaga.

Un dia digué á la senyora:

— ¡Què toñtos! — No sabs que té la Marieta?

— ¡Què té? — T'ha dit alguna cosa?

— Res m'ha dit: pero com si ho vegés. Abans sempre alegre; ara reservada y trista: abans bona gana; ara poca: élla no te cap mal: lo cambi ve desde 'l dia en que se li parlá de casament. ¡Cóm si ho veyal! La Marieta está apassionada pe'l Manel.

RAFEL SANS D'URPI.

(Seguirá)

Á ELLA

Ahir, en la auborada de la vida,
desitjós de plaher te coneguí,
y al mirarme en tos ulls, jo aixís me deya:
— ¡La voldré sempre així! —

Y avuy que la distancia nos separa,
aumentant més ensemps nostre dolor;
avuy, que nostres ànimes se aymanen,
més ferm es mon amor.

Mes ¡ay! demá tal volta, quant jo mori,
y s'acabe en lo món mon existir,
trencats los illasos que ab lo món me uniren,
vegís l'amor morir.

En lo palau de Dru, centre de gloria,
á mos fillets y á tu t'he d'esperar,
que amor com lo que sent l'ànima meua
no's pot may oblidar

FRANCESCH FAYOS.

CINCH DIAS A TRAVÉS

DELS ALBERES, LO ROSSELLÓ Y LA CERDANYA.

(Continuació)

A un' hora y mitja, després de una forta y contínua pujada, nos trobem en lo petit plá del *Mas d'Esparraguera*, hont nos aturem pera agafar alé y refrescar un poch nostra garganta. Mentres tant disfrutem en la contemplació del panorama que desde allí se ovira.

Cap al N. s'exten la gran planura rossellonesa, cuberta de verdor, apenas accidentada per los *aspres* ó petits turons; solcada per lo *Tech*, que baxa de Sant Martí del Canigó; lo *Reart*, que naix en la vessant de Santa Elena, estribació de aquella montanya, y lo *Tet*, que originantse en los estanys de Carransá—encontorns de Nuria—passa per la capital del Rosselló; y sembrada de gran nombre de pobles, caserius y masías, uns en las vessants de las montanyas que la rodejan, altres demunt dels *aspres*, altres en lo mateix plá, altres, en la vora del mar.

Al O. veyem sobressurtint magestuosament d'entre altres montanyas lo cim del llegendari y ferreny Canigó, de hont deriva la cadena molt menos elevada de las Corberas que ceneix la plana en direcció de NO. y N., destacanthi lo cim de Forsa Real (507 m). Al E., per fi, contrasta vivament ab lo accid. ntat límit del O., l'arenosa platja que s'exten desde Argelès fins á la punta de Leucata, perdentse en la ralla del horisó la blava, llisa y extensa superficie del Mediterrani.

Abans de seguir l'ascensió, los guías nos ensenyant demunt nosaltres, en direcció al E., lo *Pich* ó *Roch del Mitxdiá*, axis anomenat perque en hivern, mirat desde baix, lo sol hi bat á las dotze; prop del esmentat, lo *Pich dels tres termes*, que pren lo nom de la circumstancia de confluhirhi allí los de la Roca, Sureda y Alberes, y per los encontorns lo *bosch Negre* y lo *de Sureda*.

Emprenem de nou la marxa, y lo camí segueix sempre ab un contínuo zig-zag; ja comensem á trobar una vegetació més hospitalaria, puig los faigs y castanyers nos protegexen dels raigs del sol. Nos deturem un poch en la ombrívola y regalada font de *Funtanals*.

La constitució geològica de tot aquest camí continúa essent lo gneiss, igual al esmentat de Coma de Vaca, Carransá, Caralps, etc. No tardem en arribar á un petit replá hont hi há una gran llamborda de gneiss ab feldespath de un color rosat ó blanquinós, que s'adelanta molt superiorment, de modo que poden soplujars'hi dessota moltes personas. Aquesta penya se anomena *Bauma Corba* y no *Barbe Courbe*, com diu M. Depéret en son esmentat treball (pág. 38).

Seguint lo camí, á poca distancia de Bauma Corba se troba lo *Coll de Vaca vella*, preciós bellsguart sobre tot lo Rosselló y montanyas circumvehinas. Naturalment, com estem més elevats, lo panorama s'exten més que desde allí hont nos havem detingut abans, y nos crida l'atenció entre'ls pichs que devant se'ns presentan, lo de Forsa Real al N. O., demunt de Millás, quals encontorns son un dels objectius principals de nostra excursió. A poca distancia, y situada en una petita fondalada, en plá ben inclinat, arresserada en lo mateix pich, y cuberta de ufanosa vegetació brolla la abundosa y freda *Font de Pu' Nyelús*.

Ja es hora de mitxdiá, y á l'ombra dels faigs procurem reanimar nostras forsas ab las provisions de boca que'ns havem procurat en la Roca: es inútil dir lo apetitosas que's troban en aquell lloch y circumstancias, sobre tot los préssechs refrescats en la font, que'ns proporcionan uns postres molt superiors als gelats de las poblacions, axis per llur frescor com per llur sabor exquisit.

Un' hora després dexavam aquell lloch delitós pera arribar per fi, al cap de poch minuts, al cim més alt dels Alberes, lo *Pu' Nyelús* (1.257 metres), hont lo gneiss pren, per la finura dels grans, lo carácter de leptinita compacta, ab cristalls de turmalina. De fragments de aquesta roca, posantlos uns demunt d'altres, hi han fet los pastors, segons acostuman, una especie de pilar ó torreta.

Lo panorama que desde aquest cim se descubreix, es encisador. De sobte se'ns presenta al S. la vasta planura del Ampurdá, limitada al E., com la rossellonesa, per la costa mediterránea, més pintoresca encara per sos variats accidents; lo cap de Norfeo al E., al mitx lo golf de Rosas y lo d'Estartit al S. E. Y com flors qu'esmaltan la catifa d'esmeralda de la plana, se oviran munió de pobles, Figueras, la bella capital, la històrica Castelló, Peralada ab son renombrat castell, y tantas altres que fora ocios esmentar.

Després de passejar la vista per tota aqueixa gaya encontrada, nos girem cap al N. y desde allí dominem del tot lo bellíssim panorama del Rosselló que s'exten á nostres peus. La primera impressió que desde lo planet d'Esparraguera havem experimentat, ha anat prenent més interés á mesura que ha sigut major la altitud hont nos trobavam. Desde aquí, donchs, dominem la conformació de aquesta plana, qu'es la de un quadrilátero irregular, limitat visiblement al N. per lo repeu meridional de las Corberas y serra de Forsa Real, derivació dels Pyreneus, en una extensió de 45 kilòmetres, ó sia desde Leucata á Ille; al E., per la ribera del mar, formant una línia quasi recta de 40 kilòmetres entre lo esmentat psomontori de Leucata y lo cap Biar; al S.,

per lo repeu septentrional dels Alberes, ó sia desde Ceret á Argelès, en un tret de 30 kilòmetres, y finalment, al O., que es lo costat més curt, puix té sols 25 kilòmetres, ensemps lo més irregular, per la montanya que s'exten entre las valls del *Tech* y del *Tet*, estant, donchs, en aqueixa part tancada per la base oriental de la imponenta massa del Canigó.

La fertilitat de tant bellíssima plana, permet que hi viscan nombrosos habitants, distribuïts en una munió de poblacions y masías de que está rublerta tota la encontrada: á la base dels Alberes, Vilallonga, La Roca, Sureda, Argelès, y un poch més lluny La Massana, Sant Andreu, Palau del Vidre, Brullá, Banyuls dels Aspres, Vilamolaca; á major distancia, Bages, la històrica Elna, la renombrada Perpinyá, capital de la encontrada y del departament, y tants y tants altres pobles que fora llarch enumerar.

Fixantnos després en l'aspecte que presenta la topografía de la serra mateixa, qual altitud, fora del Pu' Nyelús, es á poca diferencia igual fins als colls de las Eras y de Banyuls, ço es, de uns 1.000 metres, lo primer qu'ns crida l'atenció es la poca amplada que allí té lo Pyreneu, si's compara ab la que segueix després cap al O., puig sembla que ab las mans puga arribarse, en la vessant meridional, á la plana ampurdanesa, y en la septentrional, á la del Rosselló; però cap al E., se axampla, formant una sèrie de digitacions que van totas á sumergirse en lo Mediterrani, hont constituïxen una costa espadada de uns 20 kilòmetres de extensió, que originan entre Rosas y Argelès totas aquellas cotzadas de que parlarem durant lo trajecte en ferro-carril.

A més de aquesta particularitat, no dexa d'ésser curiós lo fet tant comú en las montanyas, y que tan bé s'observa en aquestas, ço es, lo abrupto y selvátich de una part que contrasta ab la suavitat y verdor de la oposada. Aquesta es una nova confirmació de la coneguda lley de E. de Beaumont, recentment explicada per M. de Lapparent, segons la qual, tot alsament de montanya dona lloch á la vessant espadada per la part hont ha tingut que vencer menos resistència, ó sia la part marítima; y per lo contrari, á la vessant suau en aquella hont ha trobat una resistència superior. Aquí's veu, donchs, que la superior fou per la part d'Espanya, puig las estribacions van minvant suament fins á morir en lo Ampurdá, lo qual dona lloch á que lo detritus haja pogut detenirse y convertirse en prats de verda y ufanosa herba una gran part de aquella vessant, tot al contrari de lo que esdevé en la vessant francesa, en la qual hi dominan los pichs y rocam, hont sols poden arrelarhi las matas y los arbres.

JAUME ALMERA, *Pbre.*
ARTUR BOFILL.

(Seguirá.)

GIRONA

(NOTAS D'UN VIATJER)

Recorts que mereixen ser grabats ab lletres d'or.—Felip l'Atreuit.—Lo mariscal Bellfons.—La torna.—Girona industrial.—Los grans tallers de construcció de Planas, Flaquer y C.^a.—Propagació de la electricitat.—Los tallers de Gallart y C.^a.—Rellojes Billodes.—Un italiá molt espanyol.—La fàbrica de passamaneria Grober.—Fins á un altre dia.

En un erudit é interessant fascicle que publicá don Emili Grahit ab l'epígrafe de «Las murallas de Girona» en lo que s'aboga y ab justíssima rahó per los drets exclusius de la immortal ciutat á possehir las muradas y'ls terrenos amarats ab la sanch de sos fills, s'hi enumeran las distintas vicissituds que desde l'avior ocorregueren en la formació del clós fortificat y en la erecció de sos baluards y defensas.

Tal volta passan de cent los assetjes escomesos que ha sofert Girona desde que figura en la historia, y en que sían, com es natural, més coneguts los dos que tant la enaltiren á comensament d'aquest segle, vaig á fer esment tant sols de dos d'altres d'aquella gloriosa sèrie que m'semblan igualment dignes d'eterna memoria.

L'un data del segle XIII. En 1285, lo rey de França En Felip, l'Atreuit, rebassa'ls Pirineus al devant d'un nombrós exercit prenent ferse seus los dominis de la Corona d'Aragó. Girona'ls salvá á costa d'un horrorós y llarch assetje, resistit ab tanta tosuderia que'ls invasors no pogueren passá'l Ter y sofriren una de las més vergonyosas desfetas de que dona compte la historia y que'ls obligá á repassar los Pirineus capbaxos y mal parats.

L'altre tingué lloch quatre segles més tart, en 1684, sent també los francesos los castigats per Girona per son empenyo en atentar contra la pátria independéncia. Girona's veje assetjada estretament per lo mariscal Bellfonds, en termes, que son exercit obrí varis portells en las muradas y's doná l'assalt. Resistirenlo las tropas per espay de tres horas de sangrenta lluyta, fins que aclaparats pe'l número dels enemichs, tingueren que concentrarse en lo interior de la ciutat. Ja's creya vencedor lo francés, més no contava ab la torna. Los gironins s'havían armats y acudint en auxili de la tropa embestiren ab tal impetuositat als sitiadors, que tot seguit rescataren las murallas, llensantne als enemichs y empaytantlos fins que en sa fuyta hagueren passat de nou la frontera.

Gestas com aquestas son ben dignes de ser commemoradas en tots temps, com títuls de gloria pátria y dels més brillants blasons del escut de la immortal Girona.

* * *

Al viatjer que desitji conixer la Girona industrial s'ha de guiarlo en primer lloch als grans tallers de construcció d'en Planas, Flaquer y C.^a, qual fama, solidament garantida ab un sens nombre d'obras excelents, s'ha estés per tota Espanya y ha rebassat sas fronteras.

Desde sa fundació en 1857 cemensá dita casa á acreditar-se extraordinariament per sas turbinas hidràulicas de tota mena y sistemas, per sas bombas y demás aparells de pujar aygua, per sos embarrats y transmissions, per sa maquinaria complerta y acabada pera'ls molins fariners, pera la fabricació de paper continuo y demás aparells de dita industria, per sas instalacions de molis d'oli, per sas prempsas de tots los sistemas y pera tota mena d'aplicacions, etzetera, y per sos estudis y dessentrotllos de tota classe de projectes industrials.

Pera ferse idea de la iniciativa y de la importancia de la casa de Planas, Flaquer y C.^a, honra de la industria nacional, n'hi hauria prou ab saber que solzament las turbinas que ha construhit desde sa fundació fins á la actualitat, representan una forsa de més de 23.000 caballs. Jo he vist funcionar aquests motors en molts fábricas y he comprés que son éxit se basa en ventatjas tant positivas com sa gran regularitat en sa manera de funcionar, en virtut de son especial regulador, aplicable en quantas ocasions s'ofereixin; en la gran senzillesa de son mecanisme, que ensemps que permet posarlas al cuidado de qualsevol persona, per poch experta que sia, evita molts averías; en sa gran facilitat en graduar la forsa per mitj d'un senzill mecanisme que dexa á voluntat y ab molta exactitut obrir ó tancar los forats que's desitji y, per últim, per son efecte útil comprés entre'l 75 y 80 per 100, resultat superior al ordinari de totas menas de motors hidràulics, y que es casi constant, ja que mimva poch, en que'l gasto's reduhexi á una quarta part del máxim calculat.

Sobre tot lo que en aquests últims anys ha posat lo sagell á aquexa renomada dels tallers gironesos, es la construcció dels dinamos, quals excelentas condicions tant han contribuít á estender entre nosaltres la aplicació de la llum eléctrica.

Ningú haurá oblidat lo magnífich efecte que produhí en la Exposició Universal de Barcelona la iluminació eléctrica del Palau de la Industria y de la Secció marítima. Donchs aquestas y altrás molts instalacions eran degudas á la casa Plana, Fla-

quer y C.^a de Girona. De manera, que en poch temps ha crescut tant sa reputació que, segons comprobants que tinch á la vista fins á febrer d'enguany, los dinamos que ha construhit representan en capacitat una energía eléctrica de 1.300.000 watts.

Aixís recordaré sempre lo hermós y consolador espectacle d'aquella activa y múltiple manera de treballar que vaig presenciar en sos tallers; d'aquells obrers inteligentíssims que, sens gran esforços, saben guanyarse un jornal que envejarían no poch senyors que ostentan un títol científich ó literari.

Tingué la bondat d'acompanyarme don Antoni Planas y Escubós, enginyer director dels tallers, guiantme desde l'espaiós de planos, en que s'hi confeccionan y dibuixan lan los projectes de grans industrias com los detalls més insignificants de la maquinaria. Consignant lo recort d'aquell espectacle, es la millor alabansa que pot ferse de tan distingit industrial y de sos dignes companys.

* * *

Després vaig visitar los tallers d'en Gallart y companyia constructors mecánichs que honran també á Girona, contribuhint á la renomada de dita població en ram tant important, especialment ab sas máquinas de vapor, calderas, torbinas, rodas hidràulicas, embarrats y transmissions. Los senyors Gallart y C.^a's dedican de la mateixa manera á la construcció que á la comissió; comptan ab maquinaria complerta pera farineras, fabricació de paper y pera las industrias llanera y cotonera; material pera ferrocarrils y construccions, etc., y además sa activa y profitosa iniciativa arriba fins al estudi, confecció de planos y pressupòsits pera la construcció y reforma d'edificis industrials.

Al recorre'l local ab don Bonaventura Gallart, qual crédito com á bon constructor ja era solit quan estava establert en Sabadell me cridaren la atenció unas hermosas y senzillas máquinas de vapor, la una horizontal, d'alta pressió y ab expansió, que á mitja pressió també treballa; un'altre semi-portátil, de mitjana pressió, ab dos cilindros y condensador, y té una fixa, de mitjana pressió, y també ab condensador y dos cilindres.

—¡Avant! —vaig dirli al encaxar per despedir-me —vostés son joves y coratjosos, y las necessitats de la industria cada día més assedegadas de assiduitat y talent.

* * *

Sabent que á Girona hi viu en Ridaura y que aquest reputat rellotjer es qui té l'únich dipòsit autorisat á Espanya dels famosos rellotjes *Billores*, mon estimat amich don Joan B. Palacio s'oferí á presentarme pera que satisfés ma curiositat passant revista á aquella magnífica colecció de midadors del temps.

No he de parlar de sa precisió y solidesa, ni de la elegancia de sa forma, ni tan sols de son preciós mecanisme; ja que m'exposaria á que l'inventor me acusés de atentar á son secret; però si que diré que vaig passar una estona agradabilíssima examinant al detall aquellas maravellas de mecánica, plaer pujat de part per las explicacions de persona tant competent y fina com lo senyor Ridaura. En son magnífich magatzém del carrer del Progrés, además de rellotjes s'hi troban eynas y montatjes; articles d'Espanya y de Suissa de Fransa y d'Alemanya, etc.

—A propòsit del extranger—va dirme;—aquí al costat de casa hi há un italiá, don Cristófol Gróber, estima molt á nostre país, y que está acabant de montar una fábrica de passamanería de llana y de cotó, seguint un nou procediment.

Vaig anarhi y, en efecte, l'enyor Gróber va ensenyarme amabilíssimament. Lo local es lo de la antiga fábrica de don Joseph O. Barrau, acreditat industrial que s'ha retirat ja á reposar, després de haver posat molt alta la bandera de nostra industria en aquest ram.

Lo senyor Gróber reb la llana y lo cotó en estam y després de varias elaboracions, valentse d'uns excelents telers mecánichs, los converteix en trenzillas y cintas de classes molt variadas y de fina y admirable factura.

Ab tals elements augurém á sa fábrica un pervindre falaguer.

Y ara fins á un altre día, perque aquest article ja es prou llarch.

L. GARCÍA DEL REAL.

REVISTA DE TEATRES

Tres estrenos registra la crónica teatral referent al Tívoli, *Los nuestros*, ¿A qué no puedo casarme? y *La baraja francesa* y cap d'aquestas obretas al gust del día, se recomana per la lletra ni la música. Lo que s'aguanta mes de lo fet fins ara es *Las doce y media.... y sereno* y *El chaleco blanco*.

En l'Eldorado s'ha estrenat *Pasqua florentina* qu'es una opereta histórica qual acció passa á Florencia en temps dels Medicis. Lo mestre vienés Czibulka, molt conegut en Barcelona com á autor de la preciosa Gavota *Stephanie*, tant en boga entre nostres pianistas, no s'ha acreditat pas de compositor de primer ordre. Te, no obstant, sa *Pasqua florentina*, trossos molt inspirats y dignes d'estima dins del género lleuger de la opereta, y una bona instrumentació. Hi han duas pessas qu'entusiasman y s'han de repetir gayre bé cada nit.

La execució confiada á las senyoras Ferrare y Morrotto y senyor Grossi, baix la direcció del mestre Ristori, contribuí la nit del estreno á que obtingués bon éxit.

Lo teatre Gayarre si no dona novetat á sas funcions es perque s'empenya en popularisar las obras que mes li plauhen á nostre públich. Per ara no se sab que obté mes aplausos, si *Gli amanti di Teruel* ó bé *Carmen*. Aquesta te son paper de protagonista á cárrech de la aplaudida tiple Italia Giorgio y pera un día d'aquests s'ha anunciat lo debut d'una nova artista catalana la senyoreta Ferrer, dexeble del mestre Rodoreda.

També s'anuncian pera debutar en lo teatre Lirich las celebradas damas vienasas que venen formant una orquesta de la que s'ha parlat molt en las principals capitals d'Europa. Tindrén el gust de parlarne als lectors de LA ILUSTRACIÓ CATALANA en ma vinenta revista.

Novedats segueix á porta tancada sos treballs de decoració y per lo tant no tindré ocasió d'ocuparme d'ell fins á la inauguració de la temporada teatral ab la companyia catalana de declamació. Y ara ve aquí com l'anell al dit. Consignar que la empresa del teatre Regional te ja á la seva disposició molts obras d'aplaudits autors y d'algun que per primera volta s'atreveix á arrostrar la justicia severa del públich.

No hi há cap més teatre obert, escepció feta del Circo Equestre, qual empresari senyor Alegría tot ho trasbalsa pera poguer oferir novetat á sos espectacles.

Ara darrerament s'ha reproduhit *Mazzeppa* renovellada ab lo concurs poderosíssim de la *troupe* Onofri que te axó de la pantomina pe'l cap dels dits.

Lo protagonista te encara per intérprete á la axerida Mis Ida Washington que tan simpátich ha fet lo paper que se li encarregá.

No cal dir quins plens y quins aplausos.

Ara pe'l mes de setembre tindrem en lo teatre Principal á la eminent Eleonora Duse. Vejam si la falta de familias que's nota en Barcelona en aquest temps del any no será obstacle pera que s'ompli lo teatre; y si'ls bons recorts que dexa entre nosaltres la Duse logran fer oblidar que la estació es poch á posta pera anar á un teatre d'hivern. M'alegraría moltíssim de que axís succhís.—X.

TALLERS DE REPRODUCCIONS ARTÍSTICAS

TELÉFONO N.º 156

LAURIA, 144

J. THOMAS & C^{HA}

BARCELONA

FOTOGRAFAT Y FOTOTIPIA

Reproduccions fotogràfiques de dibuixos de totes classes, cartes geogràfiques, plans, música, estamperia, fondos d' accions, etc., etc.

PROCEDIMENT NOU DE GRABAT QUÍMICH

pera la reproducció directa d' objectes presos del natural, vistas, monuments, quadros, aquarelas, bronzes, medallas, tapicerías y tota classe de catálechs artístichs é industrials

Falta de Fuerzas
ANEMIA - CLOROSIS
EL HIERRO BRAVAIS

Ensayado por los mejores medicos del mundo, pasa inmediatamente a la economía sin causar desórdenes. Constituye y vuelve a dar a la sangre el color y vigor necesarios.

Cuidado con las falsificaciones y numerosas imitaciones.

Exigir la firma R. BRAVAIS, en rojo. DEPÓSITO EN LAS PRINCIPALES FARMACIAS. Por Mayor: 40 y 42, r. St-Lazare, Paris

XINXETAS DE DOBLE SERVEY
MOLT CURIOSAS, MOLT BONICAS.

30 horas de bona claror ab olis dolents, y 4 días ab olis purs.

La capsa per 100 serveys: 25 cèntims.

En totes las botigas a la meua y COMISIONISTAS. Naveau & C.º, 22, rue Dussoubs, Paris.

SALICILATS DE BISMUT Y CERI

Recomanats per la Real Academia de Medicina. **DE VIVAS PÉREZ** Receptats per los metges d'Espanya y Ultramar.

Adoptats en los hospitals y la Marina, **PERQUE CURAN INMEDIATAMENTE, COM CAP ALTRE REMEY** empleat fins al dia, tota mena de vomits y diarreas: dels tisichs, dels vells, dels noys, còlera, tífus, disenterias, vomits de las criaturas y de las embara-sadas, catarros y úlceras del estómach, piroxis ab erupes fèitits. Cap remey ha alcan-sat dels metges y del públich tant favor per sos bons resultats com nostres

SALICILATS DE BISMUT Y CERI, que's venen en totes las farmacias d'Espanya, Ultramar y América del Sur Cuydado ab las falsificacions, perquè ls altres no darán lo mateix resultat. Exigiu la firma y marca de garantia.

PREUS: En tota Espanya, la capsa gran, 3'50 ptas.; petita, 2 ptas. Dipòsit general: Almeria, FARMACIA VIVAS PÉREZ desde hont se remetén a totes parts, enviant 75 cèntims més per certificat.

AL EN GROS: Madrid: M. García, Sociedad Ibero-Universal y J. Hernández. — Barcelona: Societat Farmacèutica, Fills de J. Vidal y Ribas y Alomar y Uriach. — Habana: Lobé y C.ª, farmacia y droguería de José Sarrá. — Puerto Rico: Fidel Guilermety. — Mayagüez: Guillermo Mulet. — Manila: D. Iabio Schuster. — Buenos Aires y Montevideo: en totes las principals farmacias.

ASMA y CATARRO

Curados por los **CIGARRILLOS ESPIC**. 2 fr. la Cajita.

Opresiones, Tos, Constipados, Reumas, Neuralgias

Venta por Mayor: PARIS, J. ESPIC, rue Saint-Lazare, 20.

Exigir esta firma sobre cada cigarrillo.

Depósito en todas las Droguerías y Farmacias de España.

APARATO COMPRESIVO de A. BESLIER

Para la CURA radical de la **HERNIA OMBILICAL** de los Niños y Adultos

Sencillo, cómodo, muy fácil de aplicar, no incomodando y suprimiendo completamente toda clase de vendajes, vendas y cintas. Compone-se de rodajas sobrepuetas del **Espardrapo de Muerdago de Beslier**.

MODELO PEQUEÑO...	(N.º 1) para niños:	7cent. 1/2
MODELO GRANDE...	(N.º 2) para niños:	9cent. 1/2
MODELO SUPERIOR...	(N.º 3) para adultos:	12cent.
MODELO GRANDE SUPERIOR...	(N.º 4) para adultos:	15cent. 1/2
MODELO GRANDE SUPERIOR...	(N.º 5) para adultos:	20cent.
MODELO GRANDE EXTRA SUPERIOR (N.º 6) para adultos:		22cent.

A. BESLIER, 13, Rue de Sévigné, PARIS

LIMPIEZA SIN RIVAL
¡Lo viejo se vuelve nuevo!

PASTA BROOKE

(MARCA MONO)

Hace el trabajo de un DÍA en una HORA.

Este maravilloso producto es indispensable para limpiar, fregar, frotar y pulir metales, mármol, puertas, ventanas, hules, espejos, suelos, utensilios de cocina, etc., en una palabra, todos los objetos de toda casa, tienda, almacén o buque.

Limpia las manos grasientas y manchadas, y es el mejor extractor de orin y suciedad.

De venta en todas las droguerías.

Depositarios: Sres. Vicente Ferrer y Compañía, Hijos de J. Vidal y Ribas y José M. Roc.

VIDE TAULA
Cullita particular de l' hisenda "INDIANO"

BALLESTÀ

PREMIAT

ab Medalla de Plata, en la Exposició Aragonesa de 1885 y Medalla d'or en la de Barcelona 1888.

Preu: 50 cèntims ampolla

BODEGA:
Plassa del Duch de Medinaceli, 6

BARCELONA

En todas las Perfumerías y Peluquerías de Francia y del Extranjero.

La VELOUTINE

POLVO de ARROZ especial PREPARADO AL BISMUTO.

Por **CH. FAY**, Perfumista

9, Rue de la Paix, 9, PARIS

TALLERS D'EBANISTERIA Y DECORAT D' HABITACIONS DE

JOAN SANCHEZ

Mobles d' art de totes épocas y estils, y mobles econòmichs de fantasia y capritxo.

Montaner 133 y 135, entre'l de Mallorca y Provensa

BARCELONA

VERDADEROS GRANOS DE SALUD DEL DR. FRANCK

Aperitivos, Estomacales, Purgantes, Depurativos

Contra la Falta de Apetito, el Estreñimiento, la Jaqueca, los Váridos, Congestiones, etc.

Dosis ordinaria: 1 a 3 granos

Noticia en cada caja

Exigir los Verdaderos en CAJAS AZULES con rótulo de 4 colores y el Sello azul de la Unión de los FABR. CANTES.

Paris, farmacia Leroy y principales

FERNET-BRANCA

Especialidad de BRANCA HERMANOS, Milán

Grandes recompensas en las Exposiciones Internacionales.

El Fernet-Branca es el licor más higiénico conocido Veinticinco años de éxito en Europa, América, Oriente y Africa; recomendado por los principes de la Medicina, y extendido su uso en los hospitales.

Efectos garantidos por los certificados de las autoridades, de los médicos, etc.

Representados por los Sres. Polli y Guglielmi.—Barcelona

Concessionaris per l' Amèrica del Sud: C. T. Hofer é C.º.—Génova

El mejor dentrífico más agradable y sobre todo, más Higiénico.

Agua de Philippe

empleada con la **Odontalina**

PASTA DENTARIA VERDADERA CARMIN DE LA BOCA

PARIS HERMELIN, 26, r. d'Asnières

VICHY CATALA

AYGUAS HIPERTERMALS, ACÍDULAS Y BICARBONATADAS, ALCALINAS

Adoptadas por los Hospitales y receptadas per los metjes.

De incomparables resultats en las malaltias del Ventrell, dispepsias ácidas, pí-tridas, flatulentas, gastrálgicas ó dolorosas, gastricisme per abusos d'aliments ó begudas; del Fetxe, congestions, càlculs, infarts crònichs; del Ronyo, petits càlculs de la Melsa; de la Pròstata; inflamacions crònichs de la Matrix y esterilitat consegüent. Recomanadas en las anémias, per lo ferro que contenen, lo mateix que en los dartsos escrofulosos, en las reumátides, etc., etc. No tenen rival en la convallescencia de totes las malaltias en que hi haugi pèrdua d'apetit.

Premiadas en diferentes Exposicions y ab Medalla d'Or en la universal de Barcelona, y en la de Nàpols (1884).

De venta en totes las farmacias, droguerías y depòsits d'ayguas

Representant general: Doctor D. LLUIS CLARAMUNT, Platería, 70, 2.ª, Barcelona

183 LITROS PER MINUT

PIESSE & LUBIN

Fabricantes de Perfumerías de todas cuantas flores exhalan fragancia

AROMAS DULCES

OPOPONAX LOXOTIS FRANGIPANNI PSIDIUM Y MIE OTRAS

Se vende en todas partes por los Perfumistas y Drogueros

2 New Bond Street Londres

SERVEYS
de la **Companyia Transatlántica**

DE BARCELONA

— SEPTEMBRE 1890 —

Línea de las Antillas, New-York y Veracruz:

Lo día 10, de Cádiz, a Puerto-Rico, Habana y Veracruz, lo vapor **VERACRUZ**.

Aquest vapor sortirà de Barcelona'l 5

No s'admet carga la vigília de la sortida.

Lo día 20, de Santander, a Coruña, Puerto Rico, Habana y Veracruz, lo vapor **ALFONSO XII**

Lo día 30, de Cádiz, a las Palmas, Puerto-Rico, Habana y Veracruz, lo vapor **BUENOS-AIRES**

Línea de Colón: Lo día 8, de Vigo, a Puerto Rico, Habana, Santiago de Cuba; La Guayra, Puerto-Cabello, Sanilla, Cartagena y Colón, lo vapor **REINA MERCEDES**.

Aquest vapor sortirà de Barcelona'l 8

No s'admet carga la vigília de la sortida.

Línea de Filipinas: Lo día 19 de Barcelona, a Port-Said, Aden, Colombo, Singapoore y Manila, lo vapor **SANTO DOMINGO**.

No s'admet carga la vigília de la sortida.

Línea de Buenos Aires: Lo día 1 de Setembre, de Cádiz, a Santa Cruz de Tenerife, Moulin y Buenos Aires, lo vapor **CIUDAD DE CÁDIZ**.

Aquest vapor sortirà de Barcelona'l 27

No s'admet carga la vigília de la sortida.

Serveys d' Africa.—Línea del Mar Roig: Lo día 18, de Barcelona, a Málaga, Ceuta, Cádiz, Tánger, Larache, Rabat, Casablanca, Mazagán y Mogador, lo vapor **RABAT**.

Servey de Tánger: De Cádiz a Tánger los diumenges, dimecres y divendres, y de Tánger a Cádiz, lo dijuns, dijous y dissabtes, lo vapor **TÁNGER**.

Per més informés, a Barcelona, los Srs. Ripol y Comp.ª, plassa de Palacio, y a 42 al carrer de la Mar quesa.

LIBRERIA D' A. VILLAGUER

Venda de obras catalanas dels principals autors.

Subscripció a tots los periòdichs catalans (Ilustracions, Revistas, Diaris).

Rambla del Mij, 5.—Barcelona